

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

**Збірник матеріалів Четвертої заочно-дистанційної наукової
конференції студентів і молодих вчених**

м. Тернопіль, 23-25 січня 2018 р.

Тернопіль, 2018 р.

**Четверта заочно-дистанційна наукова конференція студентів і молодих вчених
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»
м. Тернопіль, 23-25 січня 2018 р.**

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Гупаловська М. Б. – к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Булавинець В.М. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Горин В.П.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Дерлиця А. Ю.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Квасниця О.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Кізима Т.О.* – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор; *Малиняк Б.С.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Машко А.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Петрушка О.В.* – старший викладач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Русін В.М.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Савчук С.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Сидор І.П.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Сидорчук А.А.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ
(протокол № 9 від 23 січня 2018 р.).*

ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ВИПУСК:

Кириленко О.П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор.

УКЛАДАЧ:

Гупаловська М.Б. – к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

Актуальні питання фінансової теорії та практики: збірн. матер. Четвертої заоч.- дистанц. конф. студентів і молодих вчених, м. Тернопіль, 23-25 січ. 2018 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 80 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику конференції, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму, удосконаленням системи управління фінансами на макро-, мезо- і макрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагоме теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

**ББК 65.9(4Укр)26
УДК 336**

За редакцію, зміст і достовірність даних, а також встановлення фактів плагіату матеріалів, розміщених у збірнику конференції, відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.

© ТНЕУ, 2018

ЗМІСТ

Андибур Олена Вікторівна ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА АКТИВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	5
Бойко Оксана Богданівна ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМИ	8
Бурак Андрій Володимирович ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	10
Вознюк Ірина Романівна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	13
Гаврищак Степан Романович СТРУКТУРА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	15
Гусак Тетяна Ярославівна ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА РОЗВИТОК ПАЛИВНО -ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	17
Заяць Надія Михайлівна ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	21
Когут Богдан Васильович ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ	24
Колісніченко Ольга Володимирівна ПОСИЛЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	26
Костюк Іван Ігоревич ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	29
Немеш Василь Юрійович ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ.....	33
Павлишина Оксана Ігорівна ДОХОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО- АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	35
Плотніцька Уляна Анатоліївна ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ	39

Повержук Тетяна Геннадіївна НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	42
Повшик Тетяна Тарасівна ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ: ЗАГРОЗИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ.....	44
Попович Павло Олександрович ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	46
Савич Назар Васильович СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	49
Сорочинський В'ячеслав Юрійович ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	53
Ткач Олексій Валерійович ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ	54
Трибушко Михайло Олександрович ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БЮДЖЕТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	58
Федінчук Марія Василівна СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ.....	61
Храпач Маріна Русланівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	62
Цигилик Тарас Іванович МОТИВИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	66
Шастків Роман Іванович МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ, ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	68
Шелепило Юрій Степанович ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ	70
Якібчук Ольга Дмитрівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	73
Януш Богдан Богданович ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	76

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА АКТИВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Питання підвищення рівня фінансової грамотності населення у контексті активізації фінансової поведінки домогосподарств постійно перебувають у полі зору зарубіжних і українських вчених та фахівців-практиків, адже фінансово грамотне населення здатне приймати ефективні та зважені фінансові рішення, сприяє розвитку фінансових ринків та стимулює економічне зростання в країні загалом. Окремі аспекти взаємовпливу фінансової грамотності і фінансової поведінки домогосподарств є об'єктом наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців (А. Бокареєв, Т. Кізима, О. Ковтун, О. Кузіна, І. Ломачинська, А. Незнамова, Н. Слав'янська, А. Столярова, Г. Шахназарян, О. Шаманська та ін.). Проте дослідженню зазначеної проблематики слід приділяти значно більше уваги, адже вона є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, оскільки громадяни, які володіють основами фінансової грамотності, можуть самостійно аналізувати й оцінювати основні тенденції фінансового життя держави і відповідно до обставин моделювати стратегії своєї фінансової поведінки, обираючи найефективніші та найоптимальніші з них.

Безперечно, вибір домогосподарствами активних стратегій фінансової поведінки потребує наявності необхідних фінансових знань і навиків та формування відповідного рівня фінансової культури українських громадян. Відтак фінансова освіта та фінансова грамотність населення в сучасних умовах стає одним з найважливіших факторів економічного зростання держави та підвищення рівня доходів домогосподарств.

Відтак упродовж останніх років у багатьох країнах світу національними урядами усе більше уваги приділяється підвищенню рівня фінансової грамотності населення. Ретроспективно цей процес розпочинався передусім у формі окремих ініціатив громадських чи приватних організацій стосовно надання консультативної допомоги громадянам у сфері управління особистими фінансами та інформуванні щодо специфіки користування певними фінансовими продуктами або послугами. Однак у подальшому питання підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової освіти населення розвинулися до рівня національних програм і стратегій [1, с. 73].

На наш погляд, проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення є особливо актуальними і для України, адже більшість громадян мають не лише поверхові уявлення стосовно основних

принципів функціонування фінансових ринків і можливостей інвестування на них, але й продовжує відчувати колосальну недовіру до таких інституцій.

Загалом низький рівень фінансової грамотності громадян в Україні науковці пояснюють наявністю таких проблем як: недостатня поінформованість про фінансові послуги; брак знань щодо прав та обов'язків споживачів фінансових послуг; необізнаність щодо видів фінансових ризиків та управління ними. Крім зазначених проблем, негативно вплинула на фінансову освіченість українців успадкована від колишньої командно-адміністративної системи відсутність зацікавленості держави у фінансовій освіті населення, що призвело до таких наслідків, як низький рівень доходів громадян; сформований менталітет українців як нації, що не бажає жити в борг; психологічна неготовність населення сприймати нові фінансові знання [2, с. 34].

Відтак, на наш погляд, програми фінансового просвітництва щодо оптимізації фінансових потоків вітчизняних домогосподарств з метою оптимізації їх фінансової поведінки мають бути спрямовані насамперед на те, щоб навчити українців робити самостійний вибір при придбанні фінансових товарів чи послуг, а не копіювати поведінку інших суб'єктів чи слідувати чужим, нехай навіть і цілком логічним порадам. Ситуація в Україні посилюється ще й тим, що на вітчизняному фінансовому ринку розширюється та поступово ускладнюється набір фінансових продуктів і послуг, причому супроводжується цей процес засиллям реклами (нерідко недоброросовісної й доволі агресивної), що все більше потребує від українського споживача фінансових послуг відповідних знань і навиків.

Безумовно, належний рівень фінансової грамотності громадян здійснює позитивний вплив на економіку держави та рівень добробуту її населення, а також сприяє раціоналізації фінансової поведінки членів домогосподарств (рис. 1). Високий рівень фінансової грамотності дозволяє ефективніше управляти фінансовими ресурсами, вкладаючи тимчасово вільні кошти у різноманітні інструменти, сприяє формуванню активних моделей фінансової поведінки.

Враховуючи те, що мотивація до активної фінансової поведінки визначається, по-перше, схильністю до накопичення багатства, турботою про споживання й інвестування в майбутньому; по-друге, економічним кліматом (інфляція, безробіття, ставка проценту); по-третє, економічною інформацією; по-четверте, особистими інтересами; по-п'яте, інституційними чинниками (довіра до державних органів, ефективність системи прав, стан банківської системи й фінансового ринку, податкової системи), вкрай важливим на рівні держави є розроблення заходів щодо стимулювання активних форм фінансової поведінки українських домогосподарств (рис. 2).

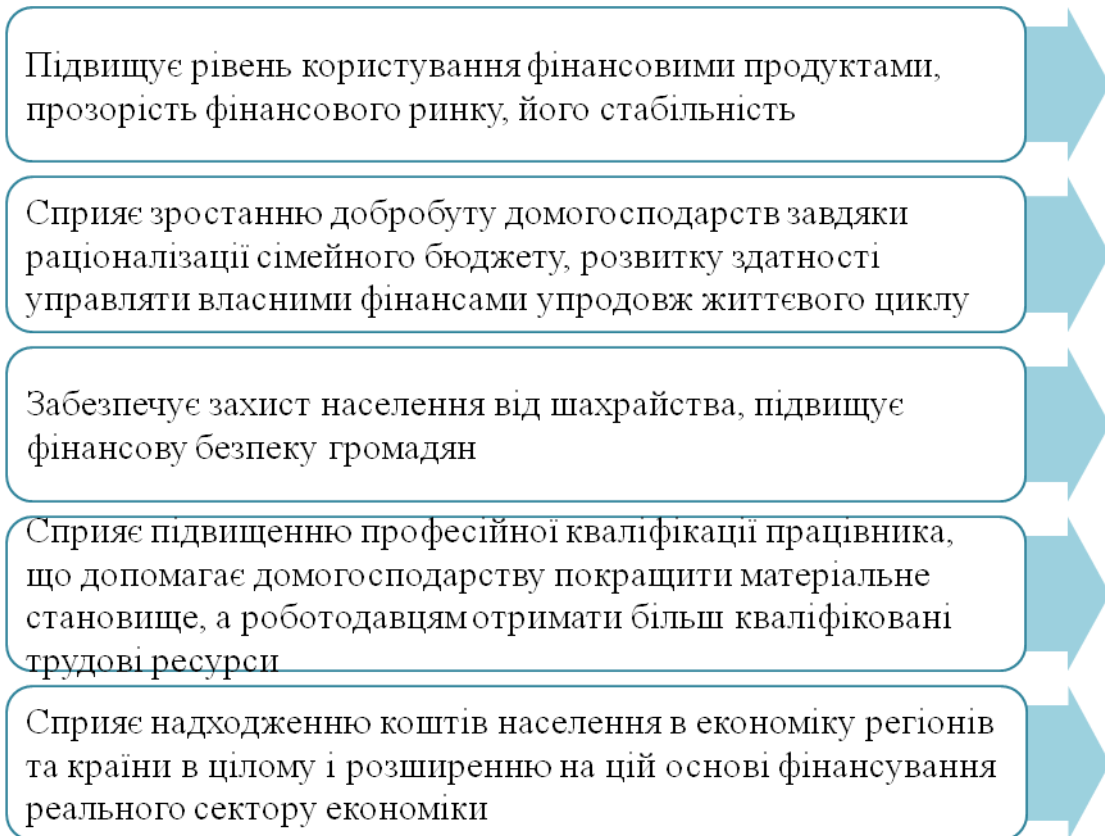

Рис. 1. Вплив фінансової грамотності на фінансову поведінку домогосподарств

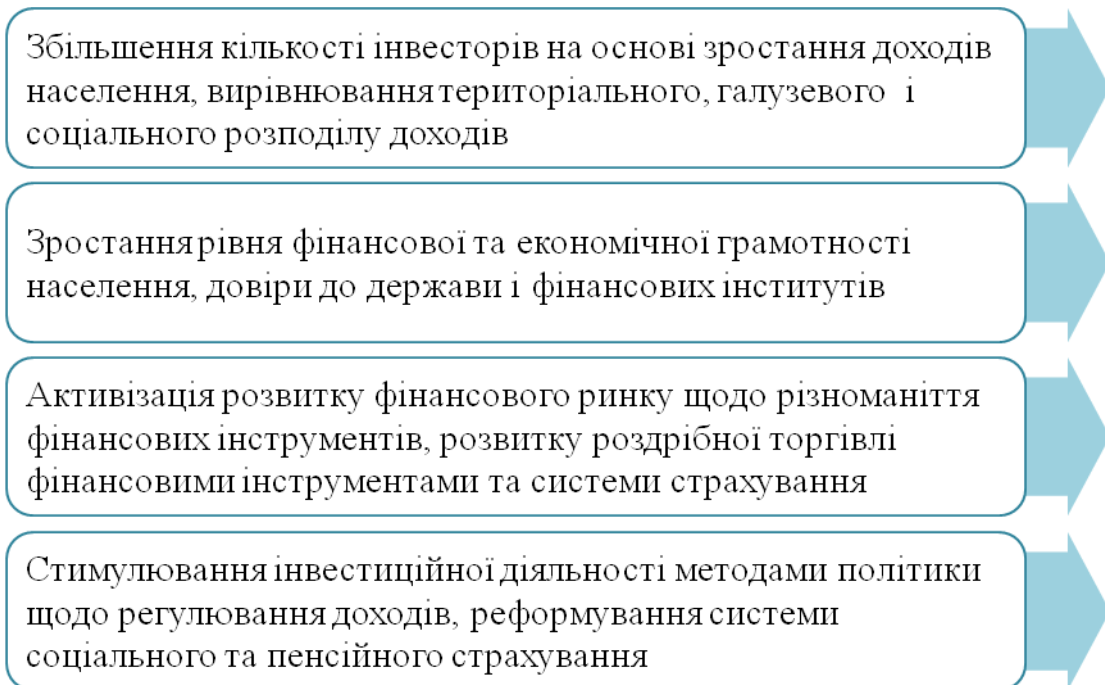

Рис. 2. Державні заходи щодо стимулювання активних форм фінансової поведінки населення в Україні

Відтак для того, аби населення мало змогу переходити до активних моделей фінансової поведінки, воно має отримувати достатні для заощадження й інвестування доходи, а також володіти певним набором

фінансових знань щодо основних тенденцій, котрі мають місце на фінансовому ринку України. Відтак можемо стверджувати, що фінансова грамотність, безумовно, розширює вибір стратегій фінансової поведінки, підвищує можливості як отримання доходу, так і досягнення особистої фінансової стабільності та незалежності.

З огляду на вищезазначене, доводиться визнати, що на рівні стратегії розвитку України підвищення рівня фінансової грамотності населення слід розглядати як один з найважливіших векторів розвитку держави [3, с. 153]. При цьому важливо зазначити, що складність проблеми підвищення рівня фінансової грамотності і фінансової активності вітчизняних домогосподарств вимагає проведення послідовної державної політики, спрямованої на підвищення фінансової грамотності населення. Переконані, що лише наявність такої політики дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення означеної проблеми і дасть можливість підвищити ефективність відповідних заходів за допомогою координації зусиль органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, освітніх установ, громадських і комерційних організацій, що реалізують освітні ініціативи у сфері фінансової грамотності.

Література:

1. Столярова А. А., Г. Э. Шахназарян Анализ мировой практики развития финансового образования и повышения финансовой грамотности населения. Финансы и кредит. 2010. № 34 (418). С. 72-78.

2. Слав'янська Н., Незнамова А. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна необхідність? Вісник НБУ. 2013. №4. С. 31-35.

3. Шаманська О. Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки домогосподарств в сучасних умовах. Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірник наукових праць. –Тернопіль: ТНЕУ, 2014. –С. 151-154.

Бойко Оксана Богданівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.

ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМИ

Складання проекту державного бюджету має не ЛИШЕ технічний, але й політичний характер. Адже за її результатами необхідно вирішити два основних завдання. З одного боку, якомога точніше спрогнозувати доходи бюджету, вірно визначити потребу і спланувати витрати, правильно розрахувати показники проекту бюджету, а з іншого – скласти бюджет, який би максимально повно враховував пріоритети та потреби держави і був схвалений суспільством.

Організація діяльності на цій стадії бюджетного процесу є дуже відповідальним завданням. Вдало та з дотриманням встановлених термінів складений бюджет надає змогу забезпечити своєчасне та якісне його виконання, і навпаки, прорахунки, допущені у процесі планування бюджету, справляють значний негативний вплив протягом всіх наступних стадій бюджетного процесу. Тому ще до початку діяльності, пов'язаної безпосередньо зі складанням проекту бюджету на відповідний рік, необхідно виконувати великі обсяги аналітичної роботи, проводити бюджетні слухання та інші заходи щодо залучення до бюджетного процесу широких кіл громадськості [0, с. 23].

Заплановані обсяги доходів Державного бюджету України протягом останніх років стрімко зростали. Так, якщо в 2006 р. обсяг дохідної частини державного бюджету, затверджений Верховною Радою України становив 127,5 млрд. грн., то в 2016 р. він збільшився до 608,0 млрд. грн., таким чином зростання за десять років становило 4,8 рази.

Якість планування доходів значною мірою оцінюється наближеністю показників виконання бюджету до тих, які передбачені в планах. Як видно з рис. 1, рівень виконання доходів загального фонду Державного бюджету України впродовж 2006–2016 рр. значно перевищував рівень виконання доходів спеціального фонду.

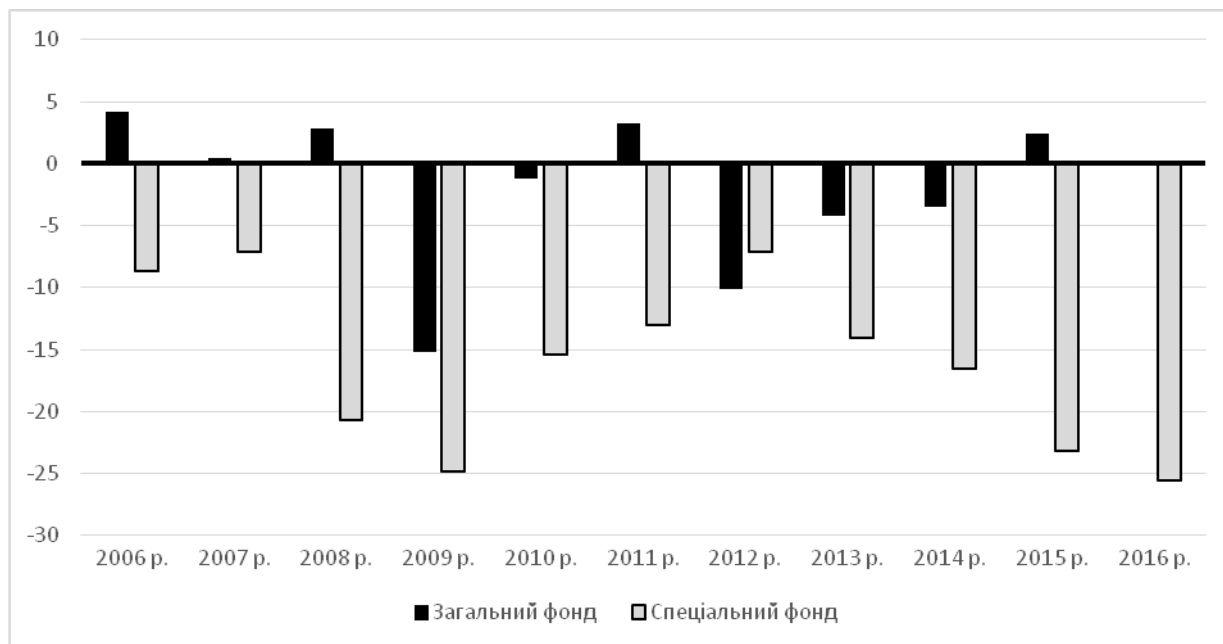

Рис. 1. Рівень виконання загального та спеціального фонду Державного бюджету України у 2006–2016 рр.¹

Входячи з того, що наближеність фактичних показників виконання доходів бюджету свідчить, зокрема, про якість бюджетного планування,

¹ Складено на основі : Звітність про виконання бюджету / [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

можна підкреслити тенденцію до поліпшення якості планування загального фонду державного бюджету. Так, у 2016 р., рівень виконання становив 99,8%, тобто відхилення фактичних показників від запланованих становило лише 0,2%. У попередньому році відхилення становило 2,4%. Що є одним із найменших показників досліджуваного періоду.

Відхилення фактичних показників виконання доходів спеціального фонду від планових, навпаки, має негативну тенденцію до зростання. У 2016 р. таке відхилення становило 25,6%. Це означає, що кожна четверта гривня із запланованих не була одержана державою. Доволі високий рівень відхилень спостерігався і в попередньому році – 23,1%. Зазначені показники свідчать про наявність гострої проблеми раціонального планування доходів спеціального фонду Державного бюджету України

Література:

1. Управління державними доходами і видатками : навч. посібник [Б. С. Малиняк, В. С. Толуб'як, В. П. Горин, В. В. Письменний] : за ред. Б. С. Малиняка. – Тернопіль: Астон. – 2015. – 154 с.

Бурак Андрій Володимирович

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Державний бюджет є важливим інститутом суспільства, який з'явився на стадії планування фінансово-господарських відносин країни, з початком формування зведеного кошторису доходів і видатків держави на виконання покладених на неї функцій та завдань за відповідний період можна констатувати про появу державного бюджету.

Дослідження сутності формування бюджету в системі фінансово-економічного регулювання є достатньо актуальним питанням сучасності, адже підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що перерозподіляється через бюджетну систему залежить від розуміння сутності зазначеної економічної категорії та основних ендогенних і екзогенних факторів, що визначають її розвиток.

З початком трансформації фінансово-економічних відносин та зміни економічної доктрини країни вперше була розкрита сутність державного бюджету як економічної категорії, та обґрунтовано, що поява бюджету в якості самостійної сфери вартісного розподілу суспільного продукту була об'єктивно зумовлена потребами відтворення і потребами політичної надбудови суспільства, які вимагають централізації частини фінансових ресурсів в руках держави. Зокрема, Г. С. Закревська зазначає, що бюджет

як економічна категорія виражає систему імперативних грошових відносин, в процесі яких утворюється і використовується один фонд – бюджетний. Таким чином, в результаті організованих державою економічних відносин формується державний централізований грошовий фонд для виконання поставлених завдань та функцій перед владними інститутами [1].

А. Максюта та І. Чугунов вказують, що бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. З іншого боку, бюджет – це категорія, що синтезує у собі відносини, які виникають у процесі цілеспрямованого впливу держави на суспільне відтворення [2]. Цілком очевидно, що державний бюджет як економічна категорія ґрунтується на сукупності економічних відносин, нормах права і особливостях державного устрою, тобто має як економічний так і інституційний характер.

Задля розкриття сутності бюджету важливим є аналіз основних його функцій.

Головними функціями бюджету як основного фінансового плану держави з економічної точки зору є: перерозподіл валового внутрішнього продукту, державне регулювання й стимулювання економіки, фінансове забезпечення соціальної політики, контроль за утворенням і використанням централізованого фонду грошових ресурсів [3, с. 14].

В.М. Опарін зазначає, що в бюджеті одночасно реалізуються різні за змістом функції, пов'язані з перерозподілом валового внутрішнього продукту, зокрема забезпечення загальносуспільних потреб (державне управління, національна оборона, судова влада та правопорядок, міжнародні відносини) та здійснення економічного і соціального перерозподілу [4, с.180].

Погоджуючись із думкою Л. В. Лисяк [5] та Ю. В. Пасічника [6], можна констатувати, що контрольна функція полягає у тому, що бюджет через кількісні характеристики формування і використання фінансових ресурсів відображає економічні процеси, які відбуваються в економіці. Аналіз бюджетних показників надає змогу формувати висновки щодо своєчасності надходжень та обсягів податків від різних економічних агентів, а також про відповідність розміру сформованих бюджетних доходів обсягам потреб держави на виконання певних повноважень у сфері оборони, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту тощо. Крім того, контрольна функція бюджету носить всеосяжний характер, поширюється на всіх учасників виробництва товарів і послуг, які офіційно зареєстровані та дозволяє робити узагальнення та висновки про стан національної економіки. З розвитком фінансових відносин зростає

значення бюджетного контролю як інструменту управління економікою. Чим більш динамічний характер процесів економічного зростання, різноманітніші і складніші економічні зв'язки, тим вагоміший кожен показник, а тому аналіз та оцінка розподільчого процесу надає змогу для визначення обґрунтованих завдань бюджетної політики та шляхів їх реалізації.

На сучасному етапі розвитку все більш важливого значення набуває регулююча функція бюджету, що безпосередньо пов'язано з тим, що через державний бюджет перерозподіляється четверта частина валового внутрішнього продукту країни, що надає змогу державним фінансовим інститутам використовувати відповідні важелі державного регулювання темпів і пропорцій соціально-економічного розвитку суспільства. Регулююча функція державного бюджету визначає потенціал впливу інструментів бюджетної політики у сфері регулювання доходної, видаткової частини бюджету, дефіциту (профіциту), міжбюджетних відносин, державного боргу на економіку та соціальну сферу.

Підсумовуючи, зазначимо, що в основу дослідження теоретичних засад формування державного бюджету покладено застосування ефективного бюджетно-податкового механізму з врахуванням циклічності економіки, інституційних засад фінансової архітекτονіки, підвищення якісного рівня середньострокового прогнозування і планування доходів, видатків і дефіциту бюджету та дієвості їх впливу на економічний розвиток країни, що сприятиме досягненню відповідних перспективних цілей розвитку суспільства.

Література:

1. Запатріна І.В. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні НАН України, Ін-т екон. та прогнозів: монографія / за ред. М.І. Скрипниченко. К., 2015. 544 с.
2. Чугунов І. Я. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету. Фінанси України. 2004. № 9. С. 37-44.
3. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. Теоретико-методологічні засади перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів. Наукові праці НДФІ. 2007. № 2. С. 3-14.
4. Мярковський А. І. Пріоритетні напрями бюджетної політики. Наукові праці НДФІ. 2010. Вип. 1 (50). С. 3-14.
5. Лисяк Л. В. Трансакційні витрати функціонування інституту бюджетної політики. Фінанси України. 2010. № 2. С. 27-35.
6. Панченко О. В. Інституційні засади програмно-цільового методу бюджетування. Наукові праці НДФІ. 2009. Вип. 3. С. 53-59.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Домогосподарства займають важливе місце в ринковій економічній системі. Його члени беруть участь у створенні національного продукту, представляють інтереси всього населення, є основними постачальниками економічних ресурсів та головними споживачами товарів та послуг. Крім того, домогосподарство є єдиним соціально-економічним суб'єктом, в межах якого відбувається процес відтворення населення, формування та виховання особистості.

Становлення домогосподарств як повноправних учасників фінансових відносин породжує низку проблем, які пов'язані з особливостями формування доходів та здійсненням витрат в умовах трансформаційних процесів в економіці.

Дослідження доходів домогосподарств є актуальними, оскільки дохід є тим показником, що відображає кінцеве споживання населення та є основою для оцінювання рівня життя в Україні, а розуміння джерел формування таких доходів дасть змогу активізувати механізм ефективного використання фінансових ресурсів домогосподарств.

Вивчення економічної літератури дозволяє виокремити два основні підходи до дослідження доходів домогосподарств: макроекономічний, що розглядає населення як важливий суб'єкт економічної системи, і мікроекономічний, що вивчає процеси формування, розподілу, перерозподілу і використання доходів домогосподарств [1, с. 142].

Як соціально-економічну категорію трактує доходи населення А. Є. Сурінов. На думку вченого, доходи населення відображають відносини у суспільстві з приводу привласнення, використання та розподілу створеного продукту між його елементами (домогосподарствами, сім'ями, особами) [2, с. 5]. На думку автора, населення як складова соціально-економічної системи висуває вимоги щодо своєї частки новоствореного продукту, котра привласнюється ними у вартісній формі й утворює доходи населення.

Державний комітет статистики України, визначаючи доходи населення, констатує, що вони включають обсяг нарахованих у грошовій та натуральній формі: заробітної плати (включаючи одержану населенням з-за кордону), прибутку та змішаного доходу, одержаних доходів від власності, соціальних допомог та інших поточних трансфертів [3, с. 75].

В Економічному енциклопедичному словнику як окреме поняття виділено доходи трудових мігрантів – сума заробітної плати найманих працівників, отриманої в різних секторах економіки іноземних країн за продаж робочої сили та часткові результати праці (частково, оскільки

ступінь експлуатації мігрантів у цих країнах значно вищий, ніж своїх найманих працівників [4, с. 175].

Малєєва Т. під сукупними доходами домашніх господарств розуміє всі надходження населення, котрі мають грошову або натурально-речову форму, а також отримані як пільги (звільнення від податків чи їх частини, реалізоване право на придбання матеріальних благ або послуг). Крім того, до сукупних доходів домогосподарств вчена відносить доходи, отримані від ведення особистого підсобного сільського господарства або від інших видів домашньої зайнятості [5, с. 53].

Аналогічних поглядів дотримуються автори підручника «Політика доходів і заробітної плати». На їх думку, доходи населення є сукупністю надходжень за певний період часу, використовуваних фізичними особами з метою споживання і нагромадження [6, с. 89].

Як частину національного доходу, що створюється в процесі виробництва і призначена для задоволення матеріальних і духовних потреб членів господарства трактують доходи домашніх господарств автори підручника «Фінанси. Грошовий обіг. Кредит» [7, с. 312].

У монографії «Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку» Т.О. Кізіма розглядає поняття сукупний дохід домогосподарства, яке представляє собою суму грошових доходів, отриманих з усіх можливих джерел (заробітна плата, відсотки, дивіденди, підприємницький дохід, доходи від оренди тощо), та доходів, отриманих у негрошовій формі (задоволення від роботи, насолода відпочинком, користування предметами розкоші тощо) [1, с. 146]. Таким чином, науковець розглядає сукупні доходи як міру можливостей кожної людини, її потенційною здатністю до споживання різноманітних благ (як товарів та послуг, так і, скажімо, вільного часу) [1, с. 146].

Відтак, проаналізувавши погляди сучасних економістів щодо визначення сутності і змісту доходів населення (домогосподарств) можна зробити висновок про те, що з позиції макроекономічного підходу доходи домашніх господарств відображають сукупність економічних відносин, за допомогою яких заново створена у суспільстві вартість розподіляється між власниками факторів виробництва, а також здійснюється перерозподіл первинних доходів з метою оптимізації кінцевого споживання благ і послуг у межах суспільства.

З позиції мікроекономічного підходу доходи домогосподарств є сукупністю надходжень упродовж певного періоду часу з усіх можливих джерел як у грошовій, так і негрошовій формах, збільшують активи домашнього господарства і можуть бути спожиті ним без зменшення реальної вартості його майна.

Література:

1. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: монографія. Київ: Знання, 2011. 431 с.
2. Суринов А. Е. Доходы населения: опыт количественных измерений. Москва : Финансы и статистика, 2000. 431 с.
3. Статистичний щорічник України за 2016 рік / Держ. служба статистики України. За ред. І.Є. Вернера. Київ, 2017. 611 с.
4. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного (відп. ред.) та ін. Т. 1. Львів: Світ, 2005. 573 с.
5. Малеева Т. Дифференциация доходов населения в условиях финансовой стабилизации. Социальная политика в период перехода к рынку: проблемы и решения : сб. ст. / под ред. А. Ослунда и М. Дмитриева. Москва: Моск. центр Карнеги, 1996.– 402 с.
6. Политика доходов и заработной платы: учебник / под ред. П. В. Савченко, Ю. П. Кокина. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Экономист, 2004. 389 с.
7. Финансы. Денежное обращение. Кредит: учебник для вузов. /Под ред. проф. Г. Б. Поляка. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.

Гаврищак Степан Романович

ст. гр. ФУПОМ-22, THEU

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

СТРУКТУРА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансові ресурси держави є головною складовою формування сучасних соціально-економічних процесів у суспільстві. Стан фінансових ресурсів держави має безпосередній взаємообумовлений вплив на функціонування національної економіки, темпи економічного зростання, рівень добробуту населення, розвиток виробничої і соціальної сфери тощо.

Питання функціонування фінансових ресурсів держави у своїх працях досліджували О. Бірман, О. Василик, Г. Вознюк, Т. Гуйда, І. Луніна, В. Опарін, К. Павлюк, М. Сичов, Т. Смовженко, П. Юхименко, П. Федосов, С. Юрій та інші, проте важливим залишається подальше дослідження формування і використання фінансових ресурсів держави в сучасних умовах трансформаційних перетворень.

Фінансові ресурси держави являють собою грошові нагромадження і доходи, які створюються у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб [3]. Таким чином, фінансові ресурси держави мають наступні характерні особливості [1, С. 435]:

— фінансові ресурси завжди мають певне джерело створення і певне цільове призначення;

— формування й використання фінансових ресурсів завжди має свою правову сторону і регламентується законодавчими та нормативними актами.

У структурі державних фінансових ресурсів, що представляє собою цілісну систему суспільних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів з метою виконання завдань і функцій держави, виділяють централізовані та децентралізовані фінансові ресурси. Централізовані фінансові ресурси формуються на рівні держави у процесі її фінансової діяльності, а децентралізовані – формуються на рівні підприємств, організацій, установ для забезпечення їх господарської діяльності [4].

Важливо зазначити, що до складу фінансових ресурсів держави входять ресурси всіх секторів економіки: державного сектору, підприємств, громадських організацій, приватного сектору [1, С. 436]. Структуру фінансових ресурсів доцільно розглядати у тісному зв'язку з вартісною структурою валового внутрішнього продукту за джерелами утворення або напрямками використання. Завдяки такому розгляду стає можливим визначити рівень використання фінансових ресурсів у розподільчих процесах; дати характеристику ефективності функціонування фінансового механізму; прослідкувати рух кожної складової частини фінансових ресурсів [1, С. 436].

Ефективне використання фінансових ресурсів держави є об'єктивною вимогою забезпечення стратегічних завдань держави щодо економічного зростання. Необхідно, щоб застосування наявного ресурсного потенціалу було системним, опиралося на адекватний організаційно-управлінський механізм і враховувало конкретні завдання і можливості поточного періоду [2].

Останніми роками спостерігається тенденція до зменшення видатків на державні капіталовкладення, що є важливою проблемою у сфері функціонування фінансових ресурсів держави. Це спричинює наступні негативні наслідки [2]:

— «консервується» застарілий технологічний базис національної економіки, її сировинна спеціалізація і затратний характер. У середньостроковій перспективі результатом може стати відносне скорочення ресурсів на цілі нагромадження й модернізацію виробництва, а як наслідок – уповільнення динаміки економічного зростання;

— збільшується навантаження на видаткову частину державного бюджету в умовах необхідності підтримання завищених соціальних стандартів. Невиправдані темпи підвищення мінімальної заробітної плати та пенсій роблять баланси відповідних фондів від'ємними, що потребує додаткових коштів для їх покриття;

— зростання обсягу зовнішніх запозичень як на державному, так і на приватному рівнях збільшує залежність національної економіки від зовнішньоекономічних чинників, відволікає значні фінансові ресурси на покриття боргу замість їхнього використання на цілі розвитку національного виробництва.

Отже, з метою вирішення існуючих проблем функціонування фінансових ресурсів держави доцільно удосконалювати існуючі інструменти й механізми зростання обсягів фінансових ресурсів та модернізувати процеси розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів держави з метою оптимізації та забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

Література:

1. Александрова М. Фінансові ресурси, підходи до розуміння та визначення. Вісник ЖДТУ. 2007. № 1 (39). С. 434 – 438.

2. Григорівський О. В. Фінансові ресурси держави, проблеми та шляхи покращення їх використання. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68203.doc.htm.

3. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: монографія. К.: “НІОС”, 1997. 176 с.

4. Теорія фінансів: підручник / за заг. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

Гусак Тетяна Ярославівна

ст. гр. ФУПОМ-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА РОЗВИТОК ПАЛИВНО -ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Паливно – енергетичний комплекс України (ПЕК) є базисом для розвитку національної економіки, він складається з електроенергетики та паливної промисловості. Навколо об’єктів комплексу утворюються промислові центри і транспортні вузли, що зумовлюють територіальну організацію національного господарства. Проблеми, що виникають у ПЕК, негативно впливають практично на усі види економічної діяльності, адже ПЕК є одним зі стратегічно важливих комплексів, від якого залежить національна безпека держави.

Для вирішення проблем потрібні значні кошти, які виділяються державою. Видатки Державного бюджету на паливно-енергетичний комплекс спрямовуються на фінансування вугільної галузі та інших галузей з видобутку твердого палива, електроенергетичної галузі та інших галузей паливно-енергетичного комплексу.

Розглянемо динаміку зміни та структури таких видатків за 2014 – 2016 роки та планові показники 2017 року із урахуванням внесених змін (див. табл. 1). За даний період такі видатки зазнали значних змін, так у 2014

році їх було профінансовано у сумі 9 335,8 млн. грн., що складало 27,13 % усіх видатків на економічну діяльність. Найбільше коштів було спрямовано на вугільну галузь та інші галузі з видобутку твердого палива (97,7 %), а на електроенергетичну галузь та інші галузі паливно-енергетичного комплексу було виділено приблизно однакову кількість коштів 107,2 млн. грн. (1,1 %) та 111,0 млн. грн. (1,2 %) відповідно. Ці кошти використовували на такі програми, як: «Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції», «Реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості», «Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах» і деякі інші.

За оцінками Е. Дмитренко та О. Кириленко, «...на розвиток енергетики втрачається одна третина всіх державних капіталовкладень, проте наша країна відстає від розвинутих країн у своєму економічному розвитку на 27–30 років. Тому, що енергетичний сегмент паливно-енергетичного комплексу України, створений десятиріччя тому, і був розрахований на дешеві види палива великих запасів Радянського Союзу. В цих умовах при проектуванні та будівництві енергетичних об'єктів принципи ефективного використання енергоресурсів не мали пріоритетного значення» [1].

Таблиця 1

Динаміка та структура видатків Державного бюджету України на паливно-енергетичний комплекс у 2014-2016 роках та планові показники на 2017 рік *

Код ФКВ КБ	Напрями економічної діяльності	2014 рік факт		2015 рік факт		2016 рік факт		2017 рік план	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
0430	Паливно-енергетичний комплекс, всього, в тому числі:	9 335,8	100	1 889,6	100	2 200,4	100	2 498,1	100
0431	Вугільна галузь та інші галузі з видобутку твердого палива	9 117,6	97,7	1 763,5	93,3	2 029,5	92,2	2 247,1	90,0
0433	Електроенергетична галузь	107,2	1,1	15,4	0,8	38,4	1,7	31,1	1,2
0434	Інші галузі паливно-енергетичного комплексу	111,0	1,2	110,7	5,9	132,6	6,0	219,9	8,8

*Складено автором на основі даних [2,3,4,5]

Україна, вступивши до Енергетичного Співтовариства у 2010р., взяла на себе зобов'язання внести зміни до національного енергетичного законодавства стосовно правил ринкової конкуренції, системи ціноутворення, екологічних нормативів діяльності підприємств енергетичного сектору та ін. Так, у 2015 і наступні роки уряд розробив і прийняв дві найважливіших для ПЕК програми:

- концепція «Державної цільової економічної програми реформування вугільної промисловості на 2015- 2020 роки»
- «Енергетична стратегія України на період до 2035 року».

Проте втілити в життя вище згадані програми завадила в першу чергу анексія Криму та військове втручання Росії на Сході країни.

У видатковій частині державного бюджету 2015 та 2016 років суттєво скорочено обсяги видатків на ПЕК, а саме вони склали: 1 889,6 млн. грн. (5,09 % усіх видатків на економічну діяльність) та 2 200,4 млн. грн. (7,00 % усіх видатків на економічну діяльність) відповідно. Зазначені обсяги фінансування спрямовувались в основному на щорічні потреби у відновлювально-аварійні та запобіжні роботи.

Станом на 2017 рік планові видатки на паливно-енергетичний комплекс із урахуванням внесених змін займають незначну частку із усіх видатків державного бюджету на економічну діяльність (4,98 %), що складає 2 498,1 млн. грн. або на 297,7 млн. грн. більше як у попередньому році, та на 908,5 млн. грн. більше, ніж у 2015 році. Проте, якщо врахувати швидкий темп інфляції, а також ріст курсу долара ця сума є недостатньою для реконструкції, ефективного функціонування та розвитку паливно-енергетичного комплексу України.

На нашу думку, вирішення зазначених проблем лежить в площині трьох варіантів. Перший варіант передбачає обмеженість державної підтримки на часткове покриття витрат із собівартості та відсутність державної підтримки на технічне переоснащення. Перевагою такого варіанту є економія коштів державного бюджету. Негативною стороною даного варіанту є зменшення інвестиційної привабливості вугледобувних підприємств, скорочення обсягів видобутку вугілля, необхідних для забезпечення достатнього рівня енергетичної безпеки, зростання заборгованості із заробітної плати, відсутність державних соціальних гарантій для шахтарів, що може призвести до тяжких соціальних наслідків у вугледобувних регіонах, хаотичного припинення виробничої діяльності підприємств, некерованого розвалу вугільної промисловості та виникнення техногенних катастроф екологічного характеру через некероване затоплення шахт. Зазначене призведе до необхідності значно більших витрат бюджетних коштів на подолання негативних наслідків без будь-якої корисної віддачі.

Другий варіант передбачає державну підтримку підприємств вугільної промисловості у повному обсязі на часткове покриття витрат із

собівартості без фінансування технічного переоснащення та можливість залучення кредитів інвесторів під державні гарантії. Перевагою такого варіанту є збереження основних фондів, кадрового потенціалу, зняття соціальної напруги, утримання досягнутих обсягів видобутку вугілля. Недоліками зазначеного варіанту є збільшення навантаження на державний бюджет на постійній основі; відсутність стимулу нарощування видобутку вугілля та реформування вугільної галузі, неможливість виходу на беззбитковий рівень роботи та низька інвестиційна привабливість вугледобувних підприємств; ризик щодо реальної можливості повернення кредитів.

Третій, оптимальний варіант розв'язання проблеми полягає у проведенні ефективного реформування вугільної галузі, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази для прискорення реструктуризації збиткових шахт;

- оптимізації непрофільних активів вугледобувних підприємств;

- підвищенні інвестиційної привабливості вугледобувних підприємств;

- виробленні механізму соціального захисту вивільнених працівників та розв'язання екологічних проблем;

- прискоренні підготовки шахт до приватизації;

- визначення конкретних заходів із зменшення собівартості готової товарної вугільної продукції;

- приведення ціни товарної вугільної продукції до економічно обґрунтованого рівня.

Такий підхід дозволить здійснити заходи з ліквідації збиткових шахт, вивести вугільні підприємства на беззбитковий рівень роботи з виробничим потенціалом для забезпечення енергетичної безпеки країни, створити умови для реального залучення приватних інвестицій у розвиток вугледобувних підприємств з наступною їх приватизацією.

Література:

1. Дмитренко Е. Д., Кириленко О. М. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Проблеми підвищення енергоефективності та енергозбереження України. Київ: зб. наук. пр., 2014. № 38. С. 60–63.

2. Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України за III квартал 2017 року (за даними Державної казначейської служби України). URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=383780> (дата звернення: 11.01.2018).

3. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2014 рік (за даними Державної казначейської служби України). URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806> (дата звернення: 11.01.2018).

4. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2015 рік (за даними Державної казначейської служби України). URL:

<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513> (дата звернення: 11.01.2018).

5. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2016 рік (за даними Державної казначейської служби України). URL: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stin_d=21 (дата звернення: 11.01.2018).

Заяць Надія Михайлівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доц. Булавінець В. М.

ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Культурний розвиток держави – це фактор її конкурентоспроможності на світовій арені. Українська історія, культура, традиції, мистецькі та творчі прояви є важливим підґрунтям для розбудови сучасної європейської України та підвищення її конкурентної здатності. Однак, на відміну від багатьох західноєвропейських країн, у яких культурна індустрія приносить чималі прибутки, вітчизняна культурно-мистецька галузь, через обмеженість бюджетного фінансування та складну суспільно-політичну ситуацію, ще не стала пріоритетним напрямом суспільного розвитку. Проте, на сучасному етапі, незважаючи на те, що культурна інфраструктура та управління в значній мірі є залишками радянської політики і пріоритетів, Україна має винятковий шанс для здійснення фундаментальних змін в системі управління культурною політикою та досягнення суттєвого покращення й систематичності у наданні культурно-мистецьких послуг. Використання існуючої культурної інфраструктури, ресурсів та законодавства у процесі модернізації України може активізувати її економічний та соціальний розвиток.

Децентралізація у сфері культури передбачає перегляд існуючої структури та управлінських методів з метою оптимізації надання послуг, спрямованих на підвищення рівня доступу до знань та сучасних цифрових технологій, збереження пам'яті про визначні місця й традиції українського народу, а розвиток культурного та креативного підприємництва даватиме поштовх і пропонуватиме перспективи для талановитої молоді. На цьому шляху корисним є вивчення зарубіжного досвіду фінансування культури та можливість його використання у вітчизняній практиці.

Фінансування істотно впливає на сферу культури. Згідно даних опитування, проведеного аналітичним центром The Budapest Observatory (Будапештська обсерваторія культури) у рамках дослідження "Барометр культурної політики", майже 50% респондентів відзначають низький

пріоритет культури в Європейських урядових бюджетах [1]. Дане дослідження також вказує на відмінності у сприйнятті ключових проблем культурної сфери в різних частинах Європи. Так, для Західної Європи характерними є: скорочення ресурсів, доступних для культури на муніципальному рівні; надмірна інструменталізація культури як чинника економіки; маргінальна роль гуманітарних дисциплін у шкільній програмі. На Сході Європи відзначається надмірне втручання політиків у питання культури, неспроможність освіти підготувати молодь до сприйняття сучасної культури, брак чітких цілей і прозорого планування на всіх рівнях. Однак, більшості європейських країн вдається успішно вирішувати зазначені проблеми. Зокрема, латвійська модель фінансування культури базується на положеннях, згідно яких культурна політика є частиною національної стратегії і спрямована на особистісний розвиток та економічне зростання, зокрема в регіонах. У латвійських місцевих бюджетах відсоток витрат на культуру один із найвищих серед європейських країн (близько 56 %). Фінансування культурних проєктів здійснюється через муніципальні бюджети та через Фонд культурного капіталу, який формується бізнесом. Успішні латвійські бізнес-компанії, розуміючи значення культурного середовища для формування довіри до бренду, підтримують культурно-мистецькі проєкти через спонсорські та меценатські формати. Зокрема банк Rietumi, створивши однойменний благодійний фонд, підтримує музичні і театральні проєкти. Законодавство сприяє таким формам участі приватного капіталу в розвитку культури, полегшує податковий тягар для інституцій, які "працюють на суспільну користь", однак податкова пільга не може перевищувати 20 % від загальної суми податку.

Данська модель фінансування культури полягає у децентралізації системи урядування та лібералізації податкового законодавства. Важливим пріоритетом культурної політики Данії є налагодження співпраці між комерційними структурами та компаніями, що працюють у сфері культури. Результатом такої взаємодії є зміцнення бізнес-навичок представників арт-середовища та розширення умінь комерційних компаній щодо використання творчих підходів і культурних компетенцій у розробці продуктів і послуг для масового ринку. З метою розвитку згаданої ініціативи у травні 2008 року данським урядом було засновано Центр культури та економіки досвіду. Діяльність цієї інституції, яка підпорядковується Міністерству культури та Міністерству економіки, зосереджена на розширенні співробітництва між бізнесом, культурою, вищими навчальними закладами та науково-дослідними інститутами. З 2015 року центр організовує конкурс Creative Business Cup для фінансової підтримки інновацій у сфері соціального підприємництва й креативних індустрій.

Середньостатистична родина в Данії щороку витрачає на культурні заходи та товари (журнали, газети, книги, квитки в кіно, театр, на концерти, музеї, зоопарки) в середньому 550 Євро на сім'ю (2 % від сімейного бюджету).

Фінська модель культурної політики відображає притаманну цій країні модель соціально орієнтованої держави. Значна частина асигнувань Міністерства культури Фінляндії спрямовується на інституційну підтримку національних культурних установ та мистецтва, а також (у вигляді дискреційних державних субсидій) на муніципальні культурні центри. Частину фінансової підтримки, наданої Міністерством культури, становлять доходи від фінської національної лотереї Veikkaus [1].

Політика децентралізації у Фінляндії має вертикальний і горизонтальний рівень. Вертикальний – включає низку експертних організацій та інституцій, котрі консультують Міністерство освіти і культури. Горизонтальний рівень базується на фахових об'єднаннях митців і діячів культури, що відіграють важливу роль у процесі розподілу грантів. Пріоритетними напрямками їхньої діяльності є мистецька освіта, підтримка індивідуальної творчості, культури і мистецтва (бібліотек, театрів, оркестрів, музеїв), а також технічне утримання об'єктів культурної спадщини. Часто інституції чи проекти одночасно підтримуються і Міністерством культури, і муніципалітетом. Згідно законодавства Фінляндії державна частка фінансування може надходити безпосередньо театру, музею чи оркестру, або ж спрямовуватися в муніципалітети, які ухвалюють рішення, що саме та, в яких обсягах, потребує підтримки.

Польська модель культурної політики вирізняється «правом одного відсотка». Відповідно до національного законодавства платники податків у Польщі мають право 1 % свого прибуткового податку переказати безпосередньо організаціям, які працюють на суспільне благо. Культурні організації в Польщі наразі становлять меншість серед отримувачів цих коштів, проте наявність такої опції дозволяє балансувати між різними джерелами фінансування.

В Італії, Іспанії та Франції модель фінансування культури спрямована на підвищення інтересу до спонсорства. У Франції для заохочення спонсорства діє податкова знижка з податку на прибуток в розмірі 60% від суми пожертви, але не більше 0,5% від доходу компанії, а також податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб в розмірі 66% від пожертви, але не більше 20% від персонального доходу особи. У 2016 році половина французьких компаній з більш ніж 250 співробітниками були спонсорами. У 2015 році корпоративний культурний патронат перевищував показник у 3.5 мільярди євро, що на 25% більше, порівняно з 2013 роком [2].

Отже, Україні є чого повчитися у зарубіжних партнерів, досвід яких у сфері фінансування культури допоміг би вивести українську культуру і мистецтво на новий, більш ефективний рівень розвитку.

Література:

1. Скиба М. Ресурсна пастка: як знайти гроші на культуру і нікого не образити. URL: <http://life.pravda.com.ua/culture/2016/06/3/213205/>
2. Огляд культурної політики України (звіт експертів Ради Європи). URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245250759&cat_id=245184013

Когут Богдан Васильович

*ст. гр. ФУПОзм-22, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.*

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ

Доходи місцевого бюджету є однією з ключових складових частин фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Саме дохідна частина місцевих бюджетів виступає фінансовою основою органів місцевого самоврядування, яка формується за рахунок власних та закріплених джерел, загальнодержавних податків і зборів, трансфертних платежів.

Як система функціонування місцевого самоврядування, так і система формування місцевих бюджетів в Україні є недосконалими. Ці дві проблеми взаємопов'язані: без реформування адміністративного устрою неможливо досягти ефективності функціонування системи місцевих бюджетів. На основі досвіду ринкової трансформації країн Східної Європи виявлено необхідність проведення реформи місцевого самоврядування. Ключовим моментом цієї реформи має стати забезпечення самодостатності місцевих бюджетів. Фінансова спроможність територіальних громад є важливим критерієм виокремлення нових територіальних одиниць у ході проведення адміністративно-територіальної реформи. Територіальна громада повинна бути спроможною акумулювати необхідні кошти не тільки для забезпечення життєдіяльності, але і для власного розвитку. Надання автономії місцевим органам влади у формуванні та використанні місцевих бюджетів, зокрема в частині самостійності щодо визначення місцевих податків і зборів та інших власних доходів, є одним із ключових і найнеобхідніших завдань, що потребують нагального вирішення.

Складна економічна ситуація в Україні має значний вплив на формування дохідної частини місцевих бюджетів. Процес формування та виконання доходів місцевих бюджетів є неефективним. Це

підтверджується нестабільною та непропорційною дохідною базою місцевих бюджетів в Україні. Відповідно до цього в епоху ринкових трансформацій та соціально-економічних перетворень виникає необхідність створення такого механізму за допомогою якого здійснювався б ефективний перерозподіл коштів між бюджетами різних рівнів. Отже, мова йде про створення ефективного механізму для розподілу та перерозподілу міжбюджетних трансфертів.

Послідовні підходи до реалізації бюджетної реформи дали змогу суттєво збільшити фінансові ресурси громад. Це, зокрема, підтверджується підвищенням їхньої дохідної спроможності.

Аналізуючи стан виконання Тернопільського районного бюджету за 2017 рік зазначимо, що фактичний обсяг доходів загального фонду склав 490616,3 тис. грн., в тому числі: власні доходи – 70667,3 тис. грн., офіційні трансферти – 419949,0 тис. грн. [1, с. 2].

Виконання планового показника за 2017 рік за власними доходами склало 108,1 відсотків, відповідно понад план одержано 5265,9 тис. гривень.

Темп росту доходів районного бюджету до фактичного обсягу аналогічного періоду 2016 року складає 164,0 відсотків.

Основним джерелом наповнення районного бюджету власними надходженнями є податок та збір на доходи фізичних осіб, питома вага якого 99,1 відсотків до загальної суми власних доходів районного бюджету, які поступили за 2017 рік. Відтак, податку та збору на доходи фізичних осіб надійшло 70008,7 тис. грн. [1, с. 2].

Основні чинники, які вплинули на збільшення надходження податку на доходи фізичних осіб в 2017 році:

— застосування єдиної ставки (18%) оподаткування доходів фізичних осіб, замість 15% та 20%

— зниження ставки оподаткування пасивних доходів (крім дивідендів) з 20% до 18%;

— збільшення ставки оподаткування дивідендів з 5% до 18%;

— скасування єдиного соціального внеску, що утримується із заробітної плати працівників у розмірі 3,6% в результаті чого збільшилась база оподаткування податком на доходи фізичних осіб;

— зниження податкового навантаження на громадян, за рахунок надання податкової соціальної пільги на рівні 50 % однієї мінімальної заробітної плати до доходів, що не перевищують 3 мінімальних заробітних плат;

— легалізація виплати заробітної плати та інше.

Окрім того, до загального фонду районного бюджету за 2017 рік надійшло 419949,0 тис. грн. офіційних трансфертів, що складає 85,6 відсотків до загальної суми надходжень в районний бюджет. Зокрема надали міжбюджетний трансферт районному бюджету обидві ОТГ

(Байковецька та Великогаївська), 2 селищні та 14 сільських рад, серед яких: Буцнівська, Гаї Шевченківські, Ігровицька, Івачеводолішнівська, Мишковицька, Малоходачківська, Петриківська, Почапинська, Плотицька, Настасівська, Острівська, Романівська, Смиковецька, Чернелеворуська [1, с. 2].

Узагальнення практики та проблематики існуючої системи формування місцевих бюджетів України дозволяє зробити висновки про те, що для зміцнення їх доходної частини необхідно:

- урахувувати рівень податкових надходжень у розрахунку на одиницю виробленої в регіоні валової доданої вартості;

- підвищити роль органів місцевого самоврядування та фіскальної служби в легалізації доходів місцевих підприємців з метою наповнення доходної частини місцевих бюджетів податковими надходженнями;

- удосконалити практику справляння податку на нерухомість, який є потенційним джерелом диверсифікації доходів місцевих бюджетів в Україні;

- збільшити вплив органів місцевого самоврядування на наповнення місцевих бюджетів шляхом надання самостійних прав у місцевому оподаткуванні;

- розвинути інститут місцевих податків і зборів у напрямі, який відображатиме політику органів місцевого самоврядування в галузі зайнятості, соціального захисту населення, охорони навколишнього природного середовища.

Література:

1. Аналітичний звіт Тернопільського району за 2017 рік

Колісніченко Ольга Володимирівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В. Г.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі ринкових перетворень та у контексті кризових процесів суттєво зростає значення місцевих бюджетів у проведенні ефективної регіональної політики, вирішенні територіальних соціально-економічних проблем, підтримці незахищених верств населення.

Впродовж останніх років відбулося певне розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування, проте воно не супроводжувалось адекватним збільшенням обсягів фінансових ресурсів. Досить мізерними залишаються власні доходи, місцеві податки і збори.

Постійно зростає дотаційна залежність місцевих бюджетів від державного бюджету. Удосконалення потребує і порядок розрахунків міжбюджетних трансфертів. Суттєвою перешкодою на шляху зміцнення місцевих бюджетів стала нестабільність законодавства, в зв'язку з чим набувають актуальності теоретичні і практичні проблеми функціонування місцевих бюджетів, підвищення ефективності контролю за здійсненням видатків місцевих бюджетів, активізації оперативного управління фінансовими ресурсами на локальному рівні.

Значна частина державних фінансових ресурсів зосереджується у місцевих бюджетах, які і є фундаментом бюджетної системи кожної унітарної країни. Окрім того, що місцеві бюджети - виступають найчисельнішою ланкою бюджетної системи, вони відіграють важливу роль у перерозподілі валового національного доходу, фінансуванні державних видатків, перед усім соціальної спрямованості. Таким чином, актуальність проблеми обумовлена необхідністю удосконалення механізму виконання бюджетів, здійснення контролю за надходженням та цільовим використанням бюджетних коштів.

Вважаємо за необхідне удосконалити порядок планування використання коштів місцевих бюджетів із застосуванням програмно-цільового методу, тому що при розробці показників бюджету на плановий рік формування бюджетних програм здійснюють за головними розпорядниками бюджетних коштів відповідно до програмної класифікації видатків.

З метою удосконалення розподілу видаткових повноважень між органами влади центрального та місцевого рівнів і органами місцевого самоврядування, а також з метою формування моделі ефективнішого використання наявних фінансових коштів та залучення коштів на соціальні потреби, пропонуємо вжити наступних заходів. По-перше, удосконалити механізм фінансування соціальної сфери, що передбачає: впровадження моделей створення міжрегіональних соціальних проектів та їх фінансового забезпечення; введення спеціального принципу співфінансування соціальних витрат; залучення приватного сектора в укладанні контрактів на надання місцевих послуг з приватними і неприбутковими організаціями та іншими муніципалітетами.

По-друге, модифікувати формулу розрахунку видатків на соціальні заходи, зокрема, розробити методологію удосконалення нормативів соціальних видатків, які мають врахувати регіональну і місцеву специфіку розвитку; запровадити діяльність інституту державних соціальних стандартів та надання державних соціальних гарантій, визначених Конституцією та законодавством України з урахуванням поєднання економічних можливостей держави та місцевого самоврядування.

По-третє, для зміцнення фінансової бази доходів місцевих бюджетів доцільно вдаватися до реформування місцевого оподаткування та

проведення ефективного фінансового вирівнювання шляхом: зміцнення місцевої економіки, створення сприятливого бізнесового та інвестиційного середовища; активізації взаємодії органів місцевого самоврядування з податковими та фінансовими органами щодо розширення бази оподаткування; збільшення питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів; легалізації заробітної плати . як об'єкта оподаткування податком з доходів фізичних осіб; збільшення надходжень ресурсних платежів до місцевих бюджетів, посилення контрольної роботи за їх стягненням; збільшення поступлень за оренду землі та від місцевого господарства; ефективного контролю з боку місцевих фінансових органів за формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів.

По-четверте, з метою формування моделі ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів та максимального їх спрямування на фінансування соціальної сфери пропонуємо: вдосконалити систему розподілу видаткових зобов'язань з фінансування соціальної сфери між державними та місцевим бюджетами; розробити методичку оцінки ефективності здійснених бюджетних видатків на основі використання індикаторів досягнення цілей людського розвитку; оптимізувати мережу установ, організацій та закладів соціальної сфери, що знаходяться на бюджетному фінансуванні; змістити акценти у фінансуванні соціальної сфери з кількісних показників на якісні, з виробника соціальних послуг на їх споживача; визначити допустиму частку видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, яка не впливала б на інвестиційну активність та не підривала мотиви високопродуктивної праці.

По-п'яте, подальше удосконалення усього бюджетного процесу та, зокрема, системи функціонування місцевих бюджетів, доцільно ґрунтувати на застосуванні в Україні позитивного досвіду, набутого економічно-розвиненими країнами. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду дає підстави стверджувати, що поглиблення фіскальної децентралізації, вдосконалення розподілу доходів між державними та місцевими бюджетами, оптимізація структури надходжень місцевих бюджетів, реформування системи міжбюджетних відносин і політики місцевого оподаткування створять передумови для зростання доходів не тільки місцевих бюджетів, але й зведеного бюджету країни. З цією метою пропонуємо удосконалити систему місцевого оподаткування в Україні, яка не відповідає загальновізнаним світовою практикою критеріям самодостатності й економічної доцільності.

За таких обставин важливо створити механізм зацікавленості місцевих органів влади у прирості не лише власних надходжень, але й доходів Державного бюджету України. Нарощення податкової бази на місцевому рівні сприятиме, на нашу думку, збалансованому розвитку національної економіки, фінансовій стабільності та розширеному відтворенню доходів бюджету держави.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997р. // Відомості Верховної Ради України,-1997.-№ 24.- С. 379-429.
2. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку Монографія. -К. 'Знання України, 2005.-498с.
3. Василик О.Д. Місцеві фінанси України: Навчальний посібник. -К., 2003р.
4. Гризоглазов Д Доходи місцевих бюджетів: сучасний стан та перспективи /Денис Гризоглазов // Ринок цінних паперів України.-2008.-№5-6.-С. 11-12.
5. Гутаріна С.О. Сучасний стан та перспективи розвитку системи фінансового забезпечення місцевих органів влади // Наука і економіка.-2009.-№ 3 (15).— Т І.С 28-37.
6. П'ятаченко О. Удосконалення механізму наповнення дохідної частини місцевого бюджету /П'ятаченко О. // Фінанси України.-2002.-№5.-С75-78.
7. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих бюджетів / С.В; Слухай // Фінанси України.-2006.-№7.-С 12-20.

Костюк Іван Ігоревич

ст. гр. ФУПОМ-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах удосконалення бюджетної системи України особливої уваги набувають проблеми практики формування та використання бюджетних ресурсів, реформування системи міжбюджетних відносин з метою ефективного їх впливу на соціально-економічний розвиток держави і регіонів. Головною метою зазначеного удосконалення є реформування бюджетного процесу на загальнодержавному рівні.

Умовно проблеми та недоліки вітчизняної практики формування та виконання дохідної частини державного бюджету можна розділити на дві групи:

– проблеми на стадії складання, розгляду і затвердження бюджету, тобто бюджетного планування;

– проблеми, які виникають в процесі виконання бюджету за доходами.

З метою уникнення зазначених проблем або їх зменшення доцільно доповнити положення Бюджетного кодексу України нормами, які передбачали б відповідальність учасників бюджетного процесу за невиконання процедур формування і погодження проекту Закону про державний бюджет та за порушення встановлених заборон [1, с. 49].

Розглядаючи особливості формування і виконання державного бюджету, варто зазначити притаманні їм певні вади, які викладено у таблиці 1.

**Недоліки формування та виконання державного бюджету
за доходами в розрізі окремих стадій бюджетного процесу в Україні***

№ п/п	Стадії бюджетного процесу	Недоліки вітчизняної практики
1	Складання проекту державного бюджету (планування доходів бюджету)	<ul style="list-style-type: none"> - непрозорість процесу складання проекту державного бюджету; - вплив політичного середовища та лобіювання інтересів окремих фінансових груп (надання необґрунтованих податкових пільг та створення вільних економічних зон – ВЕЗ і територій пріоритетного розвитку – ТПР); - економічна необґрунтованість планових показників (зокрема, завищені показники доходів бюджету, які не мають під собою економічного підґрунтя, що призводить до низького рівня фактичного виконання бюджету); - планування від досягнутого, а не в контексті програм соціально-економічного розвитку країни; - наявність постійних протиріч між загальнодержавними, регіональними, корпоративними та особистими інтересами в частині формування доходів бюджету (проблеми політики бюджетної децентралізації).
2	Розгляд затвердження державного бюджету	<ul style="list-style-type: none"> - несвоєчасність прийняття державного бюджету; - голосування вцілому, а не за окремими положеннями, що не враховує позиції окремих політичних сил та їх виборців; - практична відсутність можливостей обговорення у Верховній раді дискусійних питань щодо окремих положень проекту закону про державний бюджет парламентською меншістю.
3	Виконання державного бюджету за доходами	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня прозорість системи електронного адміністрування податків; - порушення мораторію на проведення податкових перевірок у суб'єктів господарювання з річним оборотом до 20 млн. грн.; - низька відповідальність органів стягнення за порушення в ході проведення податкових заходів; - практикування ручного управління бюджетними коштами на всіх його рівнях; - відсутність належної узгодженості бюджетних процедур між учасниками бюджетного процесу; - наявність практики сплати авансових платежів зі сплати податків, особливо, що стосується сплати податку на прибуток підприємств; - відсутність дієвого механізму контролю за діяльністю бюджетних інститутів; - відсутність дієвої системи відповідальності за невиконання бюджету.

* Складено автором самостійно

У процесі складання проекту бюджету вирішується комплекс стратегічних і тактичних завдань. До стратегічних завдань ми відносимо уточнення бюджетних прогнозів на довготривалу і середньотривалу перспективу, вирішення стратегічних проблем оптимізації величини та збалансування бюджетного фонду країни. Тактичні завдання полягають у напрацюванні механізмів розробки проекту бюджету на плановий рік, зокрема, визначення реальних джерел та обсягів доходів, оптимізація їх структури.

Високий рівень фіскального перерозподілу суспільного продукту – характерна риса моделі розвитку вітчизняної економіки. Через значну частку фіскального перерозподілу, механічне скорочення бюджетних видатків має значний гальмівний вплив на економіку. Водночас, фіскальне скорочення може відбуватися лише із одночасним отриманням позитивного відклику з боку приватного сектору на збільшення потенційних ресурсів розвитку, що опиняються у його розпорядженні.

У виборі моделі бюджетної політики складається патова ситуація. З *одного боку*, держава обмежена в проведенні ліберальної бюджетної стратегії через неможливість скорочення переважної більшості видатків. З *другого боку*, держава також неспроможна продовжувати патерналістську політику, оскільки, переобтяжена фіскальним навантаженням, економіка не створює належного бюджетного ресурсу.

Таким чином, перспективними напрямками удосконалення формування доходів державного бюджету можуть бути:

— забезпечення дієвості існуючих засобів податкового стимулювання економіки, оскільки традиційні інструменти не спрацьовують через адміністративні бар'єри. Так, упродовж економічної історії України зниження ставок податків (ПДФО у 2004-2006 рр. з 15 до 13 %; податку на прибуток підприємств з 25 % у 2010 р. до 18 % дотепер), надання податкових пільг різним галузям/регіонам, відмова від прогресивної системи ПДФО в 2004 та 2015 рр., яка вважається більш справедливою, не позначилося детінізацією економіки та/або мультиплікативним розширенням інвестиційно-інноваційного процесу;

— зміна існуючого механізму оподаткування прибутку підприємств для відновлення інвестиційно-інноваційного процесу. В умовах високої вартості кредитних ресурсів та обмеженості іноземних інвестицій, єдиним джерелом фінансування розширення діяльності є власний прибуток підприємства. Критичний стан основних засобів зі ступенем зносу на кінець 2014 р. у 83,5 % вимагає безпрецедентних заходів. Одним з таких заходів може стати добровільний перехід на модифіковану естонську модель оподаткування розподіленого прибутку/податку на виведений капітал, яка покликана одночасно вирішити ряд поточних викликів:

1) активізація внутрішнього інвестиційного ресурсу як передумова залучення зовнішніх інвестицій – звільнення від оподаткування

реінвестованого прибутку доцільно апробувати для невеликих платників, що за попередній звітний (податковий) рік сплатили податку на прибуток обсягом, наприклад, менше 1 млн. грн.;

2) забезпечити бюджет від втрат податкових надходжень – у випадку, коли протягом 3-х років розподіл прибутку не здійснюється, то 5 % задекларованого прибутку вважатиметься умовно розподіленим та підлягатиме сплаті до бюджету. Розширення надходжень до бюджету, як очікується, відбудеться також за рахунок ПДВ та ПДФО. Компенсатором у перспективі можуть виступити акцизні та майнові податки;

3) спростити адміністрування, облікову політику та документообіг; Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств в Україні в останні роки економічної кризи є спадною, планові показники здебільшого не виконуються, у структурі надходжень значним є обсяг переплат;

— розвиток механізмів оподаткування доходів фізичних осіб з розширенням сфери податкової соціальної пільги після медичної реформи, податкове стимулювання запровадження недержавної накопичувальної пенсійної системи у середньостроковій перспективі;

— зростання ставок акцизного оподаткування до рівня країн-членів ЄС у середньостроковій перспективі. Анонсування таких планів підвищення є вкрай важливим для стабільної діяльності виробників та постачальників підакцизної продукції, які традиційно очолюють рейтинги TOP-100 найбільших платників податків [2; 3];

— налагодження процесу оцінки (моніторингу) ефективності податкових пільг (втрат) бюджету за європейськими зразками;

— підтримка фіскальних заходів монетарними інструментами: здешевлення вартості та збільшення обсягів кредитування реального сектору економіки, подальшої лібералізації валютного регулювання та контролю, зменшення попиту на готівку та розвитку безготівкових розрахунків;

— дотримання принципів стабільності бюджетно-податкового законодавства.

Література:

1. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання – Прес, 2003. 523 с.

2. ТОП-100 налогоплательщиков Украины. Бизнес. – 29.02.2016. URL: http://www.business.ua/companies/top_100_nalogoplatelshchikov_ukrainy-

3. ТОП-100. Рейтинг налогоплательщиков Украины. Экономическая правда. – 07.09.2015 URL: http://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/top_100_reiting_platnykiv_podatki

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

При проведенні бюджетно-податкової політики та бюджетної децентралізації особливої актуальності набуває визначення та оцінка важелів впливу на загальний економічний стан держави. Тому необхідною складовою економічної політики є передбачення напряму та масштабів реагування бюджету на зміни динаміки основних макроекономічних показників, а також визначення оптимальних параметрів бюджетної системи та врахування прямих і латентних ефектів його застосування як на стан бюджетної системи, так і на загальноекономічне становище.

Так, згідно з чинним законодавством України, бюджетна система України є сукупністю державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв. Вона складається з Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кожен з яких є самостійним утворенням і прямо не підпорядкований вищестоящому бюджету [1].

Деякі науковці [2] розглядають бюджетну систему, передусім, як складову фінансової системи, засновану на економічних відносинах, які врегульовані правовими нормами, сукупність видів бюджетів, які існують на території держави. У [3] бюджетна система визначена як об'єднання усіх ланок державного бюджету на єдиних принципах. Зокрема, В.П. Кудряшов дає таке визначення: «...Бюджетна система – це сукупність бюджетів, утворених на основі адміністративно-територіального устрою держави та взаємовідносин між ними, які вибудовуються з огляду на оптимальний розподіл і фінансове забезпечення повноважень органів державної і місцевої влад між бюджетами усіх рівнів, спрямованих на соціально-економічний розвиток суспільства...» [4]. Однак, незважаючи на те, яке визначення обране у якості основного у дослідженнях конкретного науковця, незмінними залишаються економічна основа бюджетної системи України – народногосподарський комплекс, та її складові елементи – структура, принципи побудови і організація функціонування [5].

За своїми функціями бюджетна система покликана вирішувати як загальнонаціональні, так і специфічні проблеми суспільного сектору економіки. Тому в умовах зростання конкуренції за наявні бюджетні ресурси, складність бюджетного процесу і управлінських процедур в системі, а також недовіри громадян до інституційних організацій бюджетної архітектури, які є розпорядниками бюджетних коштів, їх використання та можливості зловживань своїми інституційними привілеями, надзвичайно важливим питанням є оцінка результативності системи загалом і кожної її ланки для міжнародного порівняння основних індикаторів її активності, визначення вектору розвитку країни на перспективу. Процес бюджетування в країнах Заходу настільки відкритий

для оцінки платників податків, що доцільність масштабного бюджетного фінансування тих чи інших програм розвитку не викликає сумніву [6].

Важливою проблемою посилення ролі бюджету в розподільчих процесах є досягнення оптимальних співвідношень між різними ланками бюджетної системи. Із загальнодержавних бюджетів фінансується нині значна частка усіх витрат. Існує тенденція до зростання частки місцевих бюджетів у фінансуванні бюджетних витрат, а це може позитивно вплинути на розвиток системи місцевого самоврядування і в кінцевому підсумку на використання бюджетних коштів у цілому [7, с. 7].

Аналіз своїх праць, який проведений професором О.П.Кириленко свідчить, що бюджет сформувався завдяки тривалому історичному процесові еволюції суспільства: трансформації натурального господарства у грошово-мінове; становлення держави, яке супроводжувалося протистоянням абсолютизму й демократії, ускладнення економічного та фінансового життя. Об'єктивність бюджету зумовлена тим, що є постійна необхідність перерозподілу валового внутрішнього продукту між галузями діяльності, територіями країни внаслідок нерівномірності їхнього розвитку, між окремими верствами населення з метою підтримки най незахищених категорій. Без цього перерозподілу держава як економічна система функціонувати не може [8, с. 126].

Простеживши розвиток бюджетної системи України за роки після проголошення незалежності, доцільно трактувати, що хоча за цей період відбулися значні позитивні зміни в реформуванні бюджетних відносин та бюджетної системи взагалі, нерозв'язаними залишилося багато питань, зокрема проблеми недосконалості бюджетних розрахунків, які не враховували реального балансу наявних фінансових ресурсів. А також доцільно зауважити на відсутності чіткої концепції розвитку бюджетної системи та бюджетного процесу; на відсутності чіткої відповідальності та низькому рівні підзвітності учасників бюджетного процесу, що є чинниками недостатньої прозорості бюджетних відносин; високому рівні централізації; недостатньому рівні бюджетного планування, що проявлялося в невідповідності між видатками, зобов'язаннями та джерелами фінансування; відсутності дієвої нормативно-правової бази, що повинна організовувати процес функціонування бюджетних відносин; неврегульованої системи міжбюджетного фінансування.

З огляду на необхідність продовження бюджетного реформування було ухвалено нову редакцію Бюджетного кодексу України, що надає можливість підвищувати стійкість бюджетної системи, результативність економічних перетворень, посилювати якість бюджетного планування і прогнозування, ефективність використання коштів бюджету. Положення стосовно бюджетної системи України, зазначені у новій редакції [9] по-перше, мають концептуальне і практичне значення для забезпечення ефективності бюджетного процесу та конкретизують його понятійний апарат, по-друге, є відображенням конституційних норм, які містяться у Конституції України, що закріплюють основи державного устрою України та систему адміністративно-територіального устрою, по-третє, є підґрунтям для формування структурних складових бюджетної системи.

Література:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Полозенко Д. Фінансова система України і бюджетний процес: сутність та шляхи їх удосконалення. Фінанси України. 2011. № 11. С. 18-25.
3. Василик О. Проблеми вдосконалення бюджетної та банківської систем України. Банківська справа. 2003. № 3. С. 44-49.
4. Кудряшов В. П. Поняття бюджетної системи та її децентралізації. Фінанси України. 2011. № 8. С. 25-32.
5. Деева Н. Стабільність і ефективність бюджетного процесу. Фінанси України. 2006. № 5. С. 41-44.
6. Shah A. Budgeting and budgetary institutions. Washington, D.C. 2007. 588p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/PSglp/Resources/BudgetingandBudgetaryInstitutionns.pdf>.
7. Лютий І.О., Л.М.Демиденко, Ю.Л.Субботович. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України. Фінанси України. 2006. № 10. С. 3-12.
8. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика): монографія. Київ: НІОС, 2000. 384 с.
9. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України із змінами та доповненнями: відповідає офіц. тексту. Київ: Книга-Вега, 2010. 112 с.

Павлишина Оксана Ігорівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізима Т.О.

ДОХОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Рівень доходів домогосподарств є одним із найважливіших показників добробуту їхніх членів, оскільки формує матеріальні та духовні передумови для гідного життя людини, її відпочинку, отримання освіти, підтримання здоров'я та задоволення інших духовних і матеріальних потреб.

Для оцінки рівня і динаміки доходів домогосподарств використовують показники номінального і реального доходу [1]. Реальний дохід – це обсяг товарів та послуг, які можна придбати на отримані доходи в поточному періоді, виходячи з цін у базисному періоді. Розмір реальних доходів залежить від розміру номінальних доходів, рівня цін на товари та послуги і розміру податків, що стягуються. Тобто, реальні доходи – це показник, який характеризує купівельну спроможність номінальних доходів під впливом змін роздрібних цін на товари й послуги і рівня витрат на сплату податків та обов'язкових платежів.

За даними Державної служби статистики України, у 2016 році порівняно з 2015 роком номінальні доходи домогосподарств зросли на 15,4%. Наявний дохід, який може бути використаний такими господарствами на придбання товарів та послуг, збільшився на 14,2%, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, – на 0,3%.

Наявний дохід у розрахунку на одну особу у 2016 році становив 35610,1 грн., що на 4565,8 грн. більше, ніж у 2015 році [2].

Динаміка доходів домогосподарств України за джерелами формування у 2010-2016 рр. характеризується зростаючими показниками (з 1101,2 млрд. грн. до 2002,4 млрд. грн.), тобто у 2 рази або на 901,2 млрд. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка доходів домогосподарств України
у 2010-2016 роках, млрд. грн.***

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.
Доходи, всього, в тому числі:	1101,2	1266,8	1457,8	1529,4	1655,6	1735,9	2002,4
- заробітна плата	449,5	529,1	603,4	633,7	654,7	677,0	837,3
- прибуток та змішаний дохід	160,0	200,2	224,9	240,8	286,9	323,5	363,9
- доходи від власності	67,8	68,0	80,8	79,2	79,7	80,0	82,7
- соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, з них:	423,7	469,4	542,8	575,6	634,3	655,3	719,2
соціальні допомоги	237,2	263,6	301,6	323,8	335,1	342,6	340,6
інші одержані поточні трансферти	34,4	40,9	48,3	51,9	67,5	76,1	91,7
соціальні трансферти в натурі	152,1	164,8	192,8	199,8	231,6	236,7	286,9

* Складено за: Доходи та витрати населення України у 2010-2016 роках / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Найбільшу частку у структурі доходів домогосподарств України займає заробітна плата – 41,8 % (рис. 1), абсолютні значення якої у період 2010-2016 років зросли з 449,5 млрд. грн. до 837,3 млрд. грн., тобто теж майже у 2 рази.

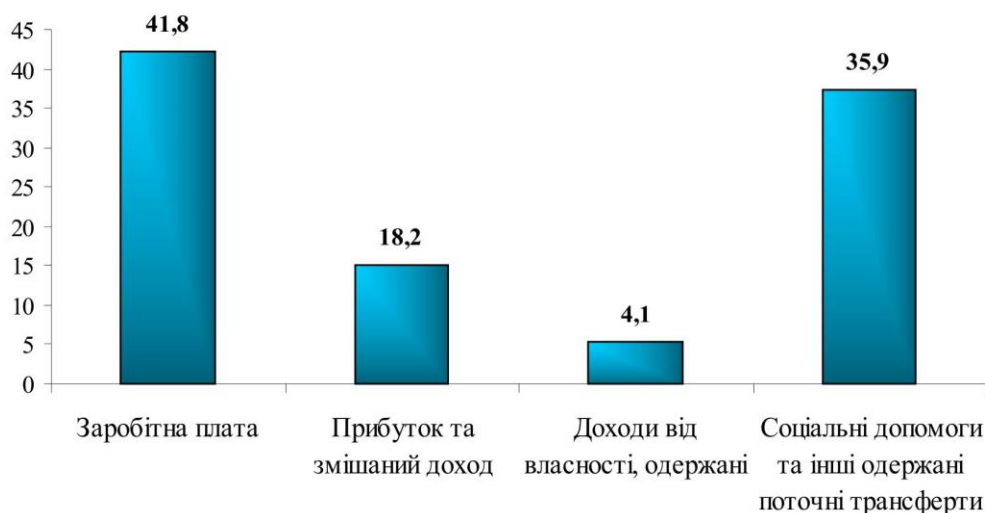

Рис. 1. Структура доходів домогосподарств України у 2016 році*

* Складено за: Доходи та витрати населення України у 2010-2016 роках / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Не менш вагомим джерелом доходів громадян України є соціальні допомоги та одержані поточні трансферти, частка яких у 2016 році становила 35,9 %. Динаміка абсолютних показників цих надходжень теж зросла за останні шість років майже у 2 рази (з 423,7 млрд. грн. у 2010 році до 719,2 млрд. грн. у 2016 році). У цій групі доходів домогосподарств близько половини займають соціальні допомоги окремим особам, і третину – соціальні трансферти (рис. 2).

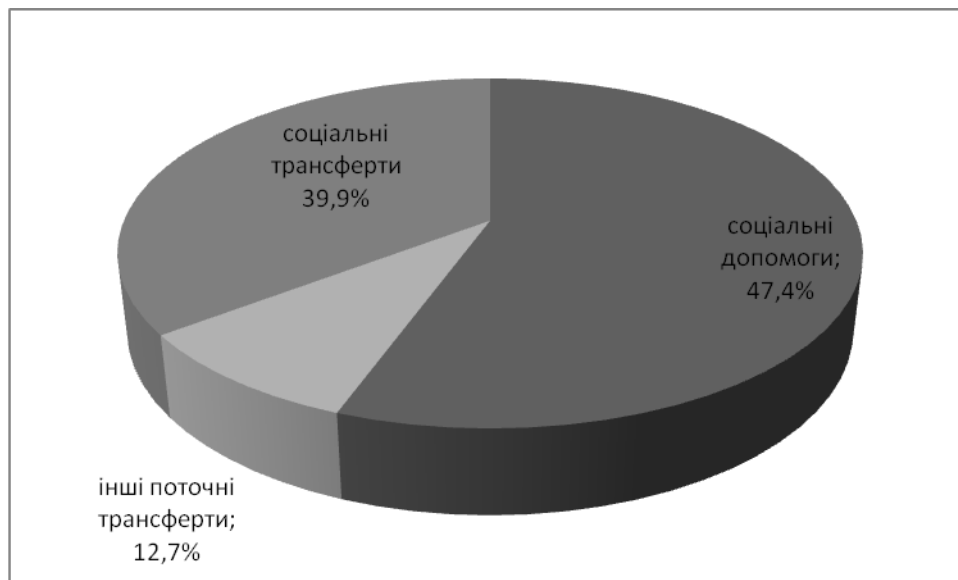

Рис. 2. Структура соціальних допомог та інших отриманих поточних трансфертів домогосподарствами України у 2016 році*

* Складено за: Доходи та витрати населення України у 2010-2016 роках / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Динаміка відносних показників доходів домогосподарств у 2010-2016 роках свідчить про зростання частки доходів від трудової діяльності, а саме заробітної плати (з 40,8% до 41,8%). Інше вагоме джерело фінансових ресурсів – соціальні допомоги – характеризується зменшенням питомої ваги у структурі доходів домогосподарств з 38,4% до 35,9%. Спадаючі відносні показники характерні також і для доходів від власності (з 6,1% у 2010 році до 4,1% у 2016 році). А от частка прибутку і змішаного доходу в загальних доходах домогосподарств упродовж 2010-2016 років поступово зростала (з 14,5% до 18,2%) (табл. 2).

Варто зазначити, що суттєва відмінність існує в Україні і за рівнем доходів домогосподарств в розрізі окремих регіонів. Так, найбільші обсяги доходів отримують домогосподарства міста Києва (338,7 млрд. грн. у 2016 році), Дніпропетровської (187,8 млрд. грн.) та Харківської (132,6 млрд. грн.) областей. Найнижчий рівень доходів українських домогосподарств зафіксовано у Чернівецькій (32,2 млрд. грн. у 2016 році), Волинській (39,3 млрд. грн.), Тернопільській (38,3 млрд. грн.) і Луганській (38,0 млрд. грн.) областях [3].

Динаміка структури доходів домогосподарств України у 2010-2016 роках, %*

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2015р.	2016р.
Доходи, всього, в тому числі:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- заробітна плата	40,8	41,7	41,4	42,2	39,0	41,8
- прибуток та змішаний дохід	14,5	15,8	15,4	15,1	18,6	18,2
- доходи від власності	6,1	5,3	5,5	5,3	4,6	4,1
- соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, з них:	38,4	37,1	37,2	37,4	37,8	35,9
<i>соціальні допомоги</i>	21,5	20,8	20,7	20,8	19,7	17,0
<i>інші одержані поточні трансферти</i>	3,1	3,2	3,3	3,4	4,4	4,6
<i>соціальні трансферти в натурі</i>	13,8	13,0	13,2	13,2	13,6	14,3

* Складено за: Доходи та витрати населення України у 2010-2016 роках / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Відтак в результаті проведеного аналізу джерел доходів домогосподарств в Україні можемо констатувати велику питому вагу доходів, отримуваних у процесі перерозподілу від держави, і незначну питому вагу доходів від власної виробничої чи будь-якої іншої діяльності, що потребує відповідного коригування державної політики доходів у бік зміщення акцентів на стимулювання активної трудової діяльності членів домогосподарств за допомогою відповідних фінансових методів та важелів.

Незважаючи на значну питому вагу, сьогодні в Україні рівень заробітної плати є дуже низьким, що провокує серйозні економічні та соціальні негаразди. Відтак, держава передусім має спрямовувати свої зусилля на підвищення добробуту населення шляхом збільшення частки оплати праці в структурі доходів та ВВП, відновлення відтворювальної функції заробітної плати, посилення державних гарантій із виплати заробітної плати.

Для підвищення дієвості системи соціальних трансфертів в Україні потрібно змістити акценти з пасивних форм соціального захисту (використання соціальних допомог, які сприяють лише тимчасовому вирішенню проблем соціального характеру, однак можуть спровокувати негативні економічні наслідки) на ширше використання форм активної соціальної допомоги, покликаної стимулювати економічну самостійність особи (скажімо, допомоги на покриття витрат на перекваліфікацію, повну або часткову сплату відсотків за банківськими кредитами для відкриття власного бізнесу тощо).

Важливим джерелом трудових доходів вітчизняних домогосподарств є також доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості, які домашні господарства отримують у вигляді прибутку та змішаного доходу. На жаль, сучасні механізми мотивації підприємницької діяльності

в Україні не досягають своєї мети. Тому сучасне підприємництво в Україні не виконує визнану у світі функцію механізму регулювання інститутів ринку.

Потенційно важливим видом доходів вітчизняних домогосподарств в сучасних умовах можуть стати доходи від власності, які формують грошові надходження у вигляді відсотків (вид доходу, який отримують кредитори або інвестори від розміщення (інвестування) своїх грошових коштів); дивідендів (різновид доходу, який отримують власники цінних паперів) та ренти (дохід, який отримують власники земельних ділянок чи нерухомості у випадку надання їх в оренду). Адже збільшення доходів від власності свідчить про підвищення рівня добробуту нації та ступінь розвиненості суспільства.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2016 рік : Методологічні пояснення. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
2. Доходи та витрати населення України у 2010-2016 роках. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
3. Доходи та витрати населення України за регіонами у 2010-2016 роках. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

Плотницька Уляна Анатоліївна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С. В.

ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

В умовах бюджетної децентралізації особлива увага приділяється забезпеченню фінансової самостійності місцевих органів, що є надзвичайно актуальним для задоволення потреб населення. Це відповідно обумовлює необхідність конструктивної взаємодії влади та громадськості стосовно прийняття ефективних управлінських рішень у сфері бюджету. Надзвичайно важливим при цьому є забезпечення прозорості та посилення контролю за виконанням місцевих бюджетів з метою дотримання законності процесу мобілізації бюджетних ресурсів, їх економії та цільового використання в інтересах територіальних громад.

Однак через недостатню прозорість діяльності державних та місцевих органів влади, заполітизованість управлінських рішень, їхня взаємодія з громадськістю залишається малоефективною, з низьким рівнем взаємної довіри. І хоча вже для сучасного етапу розвитку громадянського суспільства в Україні характерні позитивні тенденції, та попри все, це не свідчить про відсутність проблем. Тому реалії сьогодення вимагають трансформації підходів до організації контролю, зокрема активізації ролі

громадського контролю, за їх діяльністю владних структур, що повинно передбачати наявність реальних важелів впливу [2].

Гальмівним чинником розвитку громадянського суспільства все ж залишається недостатній рівень політичної й економічної культури громадян, зокрема, це стосується їхньої компетентності щодо управлінських процесів, які відбуваються у державі, недостатньої участі представників громадськості у процесі обговорення рішень з питань реалізації бюджетної політики, громадянської пасивності переважної частини населення, низької фінансової спроможності громадських інститутів. Це обумовлює потребу у поширенні практики залучення населення до формування і реалізації державної регіональної політики щодо вирішення питань місцевого значення, розробці й ухвалення бюджетних рішень.

Тому важливим завданням постає створення сприятливих умов для розвитку та посилення фінансової спроможності громадянського суспільства в Україні з метою підвищення ефективності та дієвості контролю за прийняттям рішень на місцевому рівні, забезпечення співучасті громадян у цих процесах. Невід'ємною складовою залишається активне залучення населення до бюджетного процесу на державному і місцевому рівнях та моніторингу бюджетних показників. У даному контексті саме громадський контроль являється важливою формою впливу населення на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них функцій і завдань, дотримання законності при їх здійсненні.

Варто відмітити, що, оскільки кожен громадянин прагне отримати максимальний рівень якісних суспільних благ, то важливим є забезпечення доступу до інформації про ефективне використання бюджетних коштів. Її прозорість має передбачати не тільки офіційне оприлюднення інформації, але й її надійність, зрозумілість та своєчасну подачу, щоб мати змогу зробити висновки про стан управління бюджетним процесом загалом [1].

На етапі виконання місцевих бюджетів залучення громадськості може здійснюватись:

- при моніторингу виконання відповідних бюджетів, програм або проектів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів;
- при моніторингу та контролі за здійсненням публічних закупівель;
- у формі громадських експертиз щодо оцінки якості наданих суспільних послуг, результативності виконання місцевих бюджетів;
- у процесі обговорення чи внесення змін до бюджетів та ін.

Позитивним досвідом у вітчизняній практиці стосовно можливості залучення громадськості до організації виконання місцевих бюджетів стало запровадження та функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», що надає доступ до інформації про публічні

кошти та їх використання, сприяє посиленню громадського контролю щодо руху бюджетних ресурсів, підвищенню позиції України у рейтингу за Індексом відкритості бюджету Міжнародного бюджетного партнерства в контексті функціонування офіційного державного інформаційного порталу Є-Data. Крім того, інтегрований офіційний портал оприлюднення інформації про публічні закупівлі України ProZorro надає доступ зацікавленим особам відслідковувати оплати Державної казначейської служби України в частині процедури та моніторингу публічних закупівель. У 2017 р. було презентовано Дорожню карту розвитку відкритих даних в Україні, підготовлену Державним агентством з питань електронного урядування України за підтримки проекту “Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах” (TAPAS) та фінансування USAID/UKAID [3].

Ефективним інструментом співпраці населення із органами влади в контексті вирішення місцевих проблем та ефективного використання бюджетних ресурсів на місцевому рівні є партиципаторний бюджет, використання якого набуло поширення з 2015 р. Партиципаторне бюджетування сприяє відкритій дискусії та прозорому прийняттю рішень, при якому кожен мешканець має змогу прийняти участь у визначенні найкращого способу витрачання коштів відповідного місцевого бюджету.

Крім того, в сучасних умовах поширення набувають конкурси місцевих ініціатив, тобто виконання окремих проектів за рахунок бюджетних коштів громадськими організаціями на умовах співфінансування в рамках програми EGAP. Реалізація такої програми орієнтована на впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій з метою покращення взаємодії влади та громадян і забезпечення розвитку соціальних інновацій в Україні.

Таким чином, збереження та забезпечення прозорості щодо використання публічних коштів сприятиме активній участі громадян у бюджетному процесі, що є основною вимогою утвердження демократичних засад розвитку суспільства. Впровадження кращих практик залучення громадськості до формування та виконання місцевих бюджетів дасть змогу надати кожному громадянину максимальний рівень якісних суспільних благ та послуг.

Література:

1. Дем'янюк А. В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі. Економіка та суспільство. 2016. Випуск 6. С. 317-320.
2. Смоляр О. А. Громадський контроль у сфері місцевого самоврядування: теорія і практика. Конституційне й муніципальне право. 2014. С. 91-99.
3. Школа бюджетної грамотності для громадських організацій: посібник для тренерів / за заг. ред. Г. А. Борща. Київ: Фонд Східна Європа, 2017. 298 с.

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Забезпечення бюджетної прозорості стало винятково важливим елементом суспільного життя, адже воно безпосередньо впливає на формування громадянського суспільства, підвищує ефективність бюджетного процесу, сприяє зміцненню довіри громадян до влади. Через покращення використання бюджетних ресурсів за допомогою гласності та громадського контролю здійснюється більш повне задоволення потреб населення.

Питання прозорості місцевих бюджетів передбачені у низці законодавчих актів, перш за все, це Конституція України (1996 р.), Закон України «Про інформацію» (1992 р.), Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.), Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.), Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» (2015 р.), Бюджетний кодекс України (2010 р.), Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» (2011 р.).

Розглянемо положення, які стосуються бюджетної прозорості, у нормативних документах залежно від хронології їх прийняття.

Так, Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., стаття 5 і 6, визначив право на інформацію як можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів. Окрім того, законом окреслено шляхи забезпечення права на інформацію; встановлено обов'язковість інформування громадськості та засобів масової інформації суб'єктами владних повноважень щодо своєї діяльності та прийнятих рішень; обумовлено обмеження прав на інформацію.

В Конституції України від 28 червня 1996 р., стаття 40, записано, що всім громадянам держави гарантовано право на звернення до органів місцевого самоврядування, які обов'язково повинні бути розглянуті та надані обґрунтовані відповіді. Таким чином основний закон встановлює підстави для участі громадян у бюджетному процесі, як одній із важливих складових суспільного життя.

В Законі України «Місьцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року, стаття 4, принцип гласності включено до системи принципів місцевого самоврядування. У статті 13 визначено основні вимоги щодо проведення громадських слухань, які виступають однією з головних форм участі громадян у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Статтею 75 зазначеного закону встановлено обов'язковість та періодичність інформування населення органами та посадовими особами місцевого самоврядування щодо виконання місцевого бюджету. Вказано, що органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

В Бюджетному кодексі України від 8 липня 2010 р., стаття 7, визначено зміст принципу публічності та прозорості у побудові бюджетної системи. Даний принцип тлумачиться як інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів.

Статтею 28 кодексу встановлено обов'язковість оприлюднення та публічного представлення інформації про бюджети; визначено вимоги до складу такої інформації. Інформація про виконання державного (місцевого) бюджету має містити показники відповідного бюджету за загальним та спеціальним фондами про доходи (деталізовано за видами доходів, які забезпечують надходження не менше 3% загального обсягу доходів відповідного бюджету) та про видатки і кредитування (деталізовано за групами функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету), фінансування, а також показники про стан державного (місцевого) боргу та надання державних (місцевих) гарантій. Такі показники наводяться порівняно з аналогічними показниками за відповідний період попереднього бюджетного періоду із зазначенням динаміки їх зміни.

Статтею 116 кодексу порушення встановлених вимог щодо оприлюднення та доступності інформації про бюджет визнано порушенням бюджетного законодавства. Така норма повинна підвищувати відповідальність посадових осіб за додержання принципу прозорості.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, стаття 4, визначив принципи доступу до публічної інформації таким чином: прозорість та відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень; вільне отримання, поширення та будь-яке інше використання інформації; рівноправність.

В статті 15 цього закону закріплено обов'язковість оприлюднення розпорядниками інформації: про фінансові ресурси; щодо прийнятих нормативно-правових актів, проектів рішень, що підлягають обговоренню. В розділі IV визначено процедуру оформлення запитів на інформацію, строк та порядок їх розгляду.

Указом Президента України від 5 травня 2011 року «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» встановлено завдання органам виконавчої влади щодо забезпечення безумовного виконання Закону "Про доступ до публічної інформації", реалізації конституційного права громадян вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

Важливим етапом у формуванні бюджетної прозорості став Закон України «Про відкритість використання публічних коштів», ухвалений 11 лютого 2015 р. В ньому визначено відповідальних за оприлюднення інформації на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів. Встановлено вимоги до інформації: повнота, правдивість, точність, реальне відображення фактичних даних станом на відповідну дату або за відповідний період часу. Визначено суб'єкт адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів (стаття 2).

В статті 3 закону передбачено склад та зміст інформації про використання публічних коштів, що підлягає оприлюдненню, строки її оприлюднення. Встановлено обов'язковість і безоплатність оприлюднення цієї інформації на єдиному веб-порталі використання публічних коштів. Зазначено необхідність забезпечення вільного безоплатного доступу до інформації, можливість анонімного перегляду, копіювання та роздрукування.

В статті 4 окреслено відповідальних за не оприлюднення або несвоєчасне оприлюднення інформації, оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації про використання публічних коштів.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні за роки незалежності сформовано основні законодавчі вимоги щодо бюджетної прозорості, додержання яких повинно сприяти покращенню організації бюджетного процесу, в т.ч. на рівні місцевого самоврядування. Доступ громадян до інформації про місцеві бюджети, участь в ухваленні рішень дасть можливість забезпечити краще задоволення суспільних потреб.

Повшик Тетяна Тарасівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ: ЗАГРОЗИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ

Для стабільного економічного розвитку регіонів та держави в цілому, при формуванні бюджету в Україні та здійсненні регіональної політики важливим є врахування стану фінансової безпеки регіонів.

Розвиток регіону в швидкозмінних умовах загострення політичної і економічної ситуації в країні вимагає завчасного виявлення загроз його

фінансовій безпеці, швидкого реагування на негативні чинники, постійного моніторингу зовнішнього та внутрішнього становища.

На нашу думку, наявні фундаментальні дослідження висвітлюють лише окремі теоретичні аспекти фінансової безпеки регіонів без їх щільного ув'язування з індикаторами фінансової безпеки і не враховують принципів збалансованості регіонального і загальнодержавного рівнів. Чинні методичні підходи до визначення та оцінки індикаторів фінансової безпеки регіонів мають загальний характер і не враховують їх специфіки і соціально-економічної спрямованості. Виникає потреба у наявності обмеженої кінцевої множини індикаторів, зміна яких сигналізує про зміну стану фінансової безпеки регіону.

Прикладні ж дослідження фінансової безпеки регіонів мають поодинокий і несистемний характер через відсутність достатньо повної інформаційної бази для їх проведення і ефективних методик з реалізації результатів цих досліджень у практиці регіонального господарювання.

Забезпечення дієвої системи фінансової безпеки передбачає з'ясування і систематизацію явищ, подій, дій, настання або здійснення яких безпосередньо або опосередковано може бути загрозою тому чи іншому суб'єктові фінансової безпеки.

У найбільш загальному розумінні фінансова безпека – це відсутність загроз процесам розподілу та перерозподілу ВВП. Таке визначення фінансової безпеки охоплює всіх суб'єктів та об'єктів фінансової безпеки, а отже, може вважатись універсальним та таким, що найбільш повно відображає сутність фінансової безпеки як економічної категорії [1, с.99].

Відтак, основним критерієм фінансової безпеки є здатність економіки країни зберігати стан захищеності та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз [2, с.40].

Основні загрози фінансовій безпеці держави та регіонів зокрема становлять: високі темпи інфляції; постійний бюджетний дефіцит; надмірний рівень внутрішньої заборгованості; низький рівень розвитку фінансового ринку; курсова нестабільність; недостатність золотовалютних резервів; низький рівень інвестиційної та інноваційної активності; недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету; ефективність бюджетної та податкової політик, масове ухилення від сплати податків; значні обсяги державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговування; значна різниця співвідношення доходів найбільш і найменш забезпеченого населення та недостатня соціальна захищеність певних груп населення; невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень відсоткових ставок із кредитів; залежність реформування економіки країни від отримання іноземних кредитів; гальмуванням розвитку власної фінансової інфраструктури; зростання «тіньової» економіки, посилення її

криміналізації, нелегальний відплив валютних коштів за кордон; рівень присутності іноземного капіталу в рамках іноземних – прямих і портфельних – інвестицій; рівень монетизації ВВП; дефіцит державного бюджету; ступінь доларизації національної економіки; швидкість обігу готівки; відношення суми валових міжнародних резервів НБУ до загальної суми річного імпорту тощо.

Усі перераховані загрози дуже негативно впливають на стан захищеності економіки України і в сучасних умовах вимагають внесення серйозних корективів в організацію системи забезпечення фінансової безпеки держави та регіонів, а також у вітчизняне законодавство.

Для підвищення рівня фінансової безпеки країни необхідно запровадити обґрунтований вибір економічної стратегії держави, створити всебічне та досконале нормативно-правове поле, а також необхідним є постійний моніторинг за світовими економічними змінами з метою завчасного виявлення зародження кризових явищ та впровадження превентивних заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу на фінансову систему країни в цілому.

Підсумовуючи зазначимо, що пріоритетними напрямками зміцнення фінансової безпеки регіонів України слід визнати: реформування бюджетної системи; удосконалення монетарної та валютної політики; регулювання фондового ринку; регулювання корпоративних відносин; регулювання страхового ринку, що дозволить значно підвищити її рівень за умови забезпечення підтримки на законодавчому та виконавчому рівнях.

Література:

1. Коваль Л.П. Понятійно-категоріальний апарат дослідження фінансової безпеки. *Фінансовий простір*. 2013. №3(11). С.95-100.
2. Койло В.В. Теоретико-методологічні підходи до оцінки поняття фінансової безпеки в умовах зростання загроз країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 23. Частина 2. С.38-42.

Попович Павло Олександрович

ст. гр. ФУПОМ-21, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О.П.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова політика як складова економічної прагне досягнення економічної стабільності та прогресу в умовах оптимального рівня основних макроекономічних показників. Аналіз праць вітчизняних науковців, економістів, дослідників у сфері фінансової політики свідчить

про розмаїття поглядів та тлумачень даної економічної категорії. Науковий загальний найчастіше відстоює думку, що через фінансову політику відбувається вплив фінансів на соціально-економічний розвиток. У вітчизняній науковій літературі дефініція «фінансова політика» інтерпретується з різних позицій.

Наприклад, О. Василик називає фінансову політику досить складною сферою діяльності законодавчої і виконавчої влади, що включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного та соціального розвитку [1].

В. Федосов, В. Опарін та С. Львовчкін розглядають фінансову політику як комплекс дій та заходів держави, в межах наданих їм функцій та повноважень у сфері фінансів, яка повинна відповідати реаліям соціально-економічного розвитку. Завданням фінансової політики науковці вважають забезпечення економічного зростання шляхом використання відповідних механізмів фінансового впливу на попит і пропозицію, споживання та інвестиції [2, С. 60].

Заслуговує на увагу погляд професора І. Лютого щодо економічної сутності та ролі фінансової політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку країни, а саме проблема ефективності фінансової політики, яка залежить від ступеня врахування та реалізації економічних інтересів суб'єктів фінансової діяльності, на які спрямована дія механізму реалізації державної фінансової політики [3].

А. Даниленко розглядає фінансову політику як сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів країни, передбачених відповідно до обраної моделі економічного розвитку, які містять у собі ресурси її окремих регіонів, секторів економіки, підприємств і домогосподарств для забезпечення стабільного розвитку на основі використання фінансових та монетарних важелів та створення відповідного інституційного середовища, що сприяють реалізації цієї політики [4, С. 60].

Науковці С. Юрій та В. Федосов визначають фінансову політику як сукупність розподільчих відносин та перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему для організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання ВВП та підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства [5, С. 80].

І. Запатріна визначає сутність фінансової політики як елементу забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, а також підкреслює, що вирішальним у формуванні фінансової політики держави є визначення таких її параметрів як розмір держави (частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через видатки державного бюджету і позабюджетні фонди), дефіцит бюджету та частка державного та гарантованого боргу в валовому внутрішньому продукті [6, С. 60].

О. Кириленко розкриває фінансову політику як множину фінансових заходів, що здійснює держава через свою фінансову систему [7, С. 26].

Полозенко Д. під фінансовою політикою розуміє сукупність державних заходів щодо мобілізації й розподілу фінансових ресурсів із метою забезпечення зростання ВВП і подолання економічних проблем країни [8, С. 14].

Найвні трактування суті фінансової політики в різній мірі відображають базові змістовні аспекти цього поняття, акцентуючи увагу тому або іншому з них – суспільній ролі фінансової політики, співвідношенні та системі цілей і завдань, методів і інструментів їх реалізації.

Узагальнюючи погляди науковців та з урахуванням вищенаведеного можна визначити економічну сутність фінансової політики як складову інституційного розвитку економіки, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних заходів, механізмів фінансового регулювання, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку з метою забезпечення функціонування фінансових механізмів, добробуту громадян, збалансованого соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу.

Література:

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: НІОС. К.:, 2000. 416 с.
2. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / за наук. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2002. 387 с.
3. Лютий І.О. Концептуальні засади та суперечності реалізації фінансової політики держави. Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2005. Вип.79. С. 4-6.
4. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: у 3 т. / за ред. чл.- кор. НАН України А.І.Даниленка. ТЛ. К.:Фенікс, 2008. 468 с.
5. Юрій С.І., Федосов В.М, Алексеєнко Л.М. Фінанси / за ред. С.І.Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
6. Запатріна І. В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір. Вісник КНТЕУ. 2012. № 2. С. 59-73.
7. Кириленко О.П. Фінанси [Теорія та вітчизняна практика]: навч. посібник. / Тернопіль: Економічна думка, 2000. 259с.
8. Полозенко Д. Фінансова політика – механізм реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку. Вісник НБУ 2008 №7. С. 14

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Значну частину функцій та завдань держава реалізовує через бюджетні установи, яким надаються на це кошти із державного чи місцевих бюджетів України. Маючи статус розпорядника чи одержувача бюджетних коштів ці установи безпосередньо беруть участь у бюджетному процесі.

Бюджетним кодексом України передбачено, що при виконанні державного і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. Казначейство України забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України [1]. Саме тому, виконання бюджетів, їх якість, своєчасність, достовірність і прозорість у багатьох випадках залежать від організації роботи в органах казначейства [2, с.7]. Відповідно можливість повно та своєчасно фінансувати свою діяльність розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів певним чином залежить і від організації співпраці з органами казначейства.

Основні організаційні моменти взаємовідносини між органами казначейства, розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів, а також розподіл обов'язків та відповідальності між ними в процесі обслуговування державного та місцевих бюджетів за видатками визначено у Бюджетному кодексу України та розроблених на його основі “Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами” та “Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів”, які затверджені наказами Міністерства фінансів України.

В процесі обслуговування бюджетів за видатками органи казначейства з розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів взаємодіють із приводу:

- формування бази даних мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- відкриття рахунків розпорядникам та одержувачам коштів в системі казначейства;
- встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету та забезпечення їх обліку;

- відображення в казначейському обліку кошторисів, бюджетних програм, планів асигнувань розпорядників бюджетних коштів та планів використання бюджетних коштів одержувачів;
- реєстрації, обліку та консолідації інформації за зобов'язаннями розпорядників і одержувачів бюджетних коштів у казначейському обліку;
- оплати витрат розпорядників і одержувачів бюджетних коштів із реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунків, відкритих бюджетним установам в органах казначейства.

З метою отримання повної та всеохоплюючої інформації про учасників бюджетного процесу, зокрема тих, які утримуються за рахунок бюджетних коштів чи отримують бюджетні кошти органи казначейства ведуть Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Не будучи включеним до цього реєстру, розпорядники та одержувачі коштів не зможуть отримати кошти із бюджету. Проаналізувавши інформацію із цього реєстру відзначимо, що на початок 2018 р. в цьому реєстрі зареєстровано 79840 установ (табл. 1). Отже, саме таку кількість організацій органи казначейства будуть обслуговувати у цьому році. Більшість із включених у цей реєстр складають розпорядники та одержувачі коштів місцевих бюджетів.

В процесі подальшої співпраці органи казначейства із розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів обмінюються значною кількістю документів. Для спрощення цієї співпраці з 1 січня 2017 р. органи казначейства розпочали впроваджувати дистанційну форму обслуговування клієнтів через систему “Клієнт Казначейства – Казначейство” [4, с. 50]. Станом на кінець 2017 року казначейством укладено із клієнтами 17 810 договорів на дистанційне розрахункове обслуговування з використанням програмно-технічного комплексу “Клієнт Казначейства – Казначейство” (табл. 2). Однак не всі підключені ще повноцінно використовують цю систему.

Використання система дистанційного обслуговування “Клієнт Казначейства – Казначейство” має ряд переваг, зокрема прискорення оброблення інформації та проведення розрахунків, оперативність у прийнятті управлінських рішень у процесі проведення фінансових операцій, зменшення кількості помилок, економія бюджетних коштів, економія робочого часу працівників, тощо [6].

Підсумовуючи відзначимо, що за системою “Клієнт Казначейства – Казначейство” майбутнє. Переведення усіх клієнтів на цю систему дасть можливість зекономити бюджетні кошти та робочий час працівників органів казначейства та їх клієнтів.

Таблиця 1

Кількість установ та організацій, включених до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів станом на 15.01.2018 р. [3]

Найменування ГУДКСУ	Кількість установ (організацій)						Разом
	Державний бюджет	у тому числі		Місцеві бюджети	у тому числі		
		Розпорядники	Одержувачі		Розпорядники	Одержувачі	
ГУДКСУ в Автономній Республіці Крим	659	557	102	1 861	1 382	479	2 520
ГУДКСУ у Вінницькій області	743	619	124	3 231	2 218	1 013	3 974
ГУДКСУ у Волинській області	400	295	105	1 928	1 150	778	2 328
ГУДКСУ у Дніпропетровській області	759	642	117	4 031	2 009	2 022	4 790
ГУДКСУ у Донецькій області	925	762	163	4 343	2 333	2 010	5 268
ГУДКСУ у Житомирській області	1 061	729	332	2 715	1 880	835	3 776
ГУДКСУ у Закарпатській області	522	444	78	2 162	1 604	558	2 684
ГУДКСУ у Запорізькій області	491	413	78	2 560	1 575	985	3 051
ГУДКСУ в Івано-Франківській області	459	411	48	2 364	1 528	836	2 823
ГУДКСУ у Київській області	743	608	135	2 777	2 041	736	3 520
ГУДКСУ у Кіровоградській області	407	347	60	1 767	1 335	432	2 174
ГУДКСУ у Луганській області	586	496	90	2 462	1 751	711	3 048
ГУДКСУ у Львівській області	776	643	133	3 760	2 360	1 400	4 536
ГУДКСУ у Миколаївській області	453	389	64	1 558	1 162	396	2 011
ГУДКСУ в Одеській області	766	662	104	2 687	1 779	908	3 453
ГУДКСУ у Полтавській області	563	470	93	2 740	1 772	968	3 303
ГУДКСУ у Рівненській області	590	407	183	2 357	1 406	951	2 947
ГУДКСУ у Сумській області	499	399	100	1 922	1 381	541	2 421
ГУДКСУ у Тернопільській області	515	472	43	2 067	1 561	506	2 582
ГУДКСУ у Харківській області	907	790	117	2 630	1 707	923	3 537
ГУДКСУ у Херсонській області	578	496	82	1 860	1 226	634	2 438
ГУДКСУ у Хмельницькій області	504	377	127	2 090	1 590	500	2 594
ГУДКСУ у Черкаській області	520	423	97	2 306	1 595	711	2 826
ГУДКСУ у Чернівецькій області	398	324	74	1 343	1 008	335	1 741
ГУДКСУ у Чернігівській області	504	396	108	1 929	1 559	370	2 433
ГУДКСУ у м. Києві	1 034	705	329	1 412	564	848	2 446
ГУДКСУ у м. Севастополі	170	140	30	351	197	154	521
ДКСУ	95	92	3	0	0	0	95
Всього установ (організацій)	16 627	13 508	3 119	63 213	41 673	21 540	79 840

Кількість підключених до системи дистанційного обслуговування клієнтів через ПТК “Клієнт Казначейства – Казначейство” [5]

Показники	Кількість клієнтів
Клієнти, внесені до реєстру клієнтів СДО	17810
Клієнти, з якими укладено договір на СДО	17130
Клієнти, яким направлено ключі КС	12519
Клієнти, що отримали ключі КС	10550
Клієнти підключені до СДО через КС	7089
Клієнти з сертифікатами ЕЦП	8404
Клієнти, які передають реєстри зобов'язань та підтвердні документи	9801
Клієнти, які отримують розподіли	8254
Клієнти, які отримують реєстри	10044
Клієнти, які отримують виписки	6861
Клієнти, що проводять платежі	4047
Наявність або відсутність НКІ	(12337/4793)
Установ з тих, що придбали НКІ, яким направлено ключі КС	10811

Література:

1. Бюджетний Кодекс України від 8.07.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2856-17>.
2. Стоян В. І., Русін В.М. Система касового виконання бюджету : навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2015. 372 с.
3. Інформація щодо кількості установ та організацій, включених до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів станом на 15.01.2018 р. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/222338>.
4. Русін В. Вдосконалення діяльності органів Державної казначейської служби України. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. [м. Кам'янець-Подільський, 24-25 квітня 2017 р.]. Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2017. 260 с.
5. Інформація щодо підключення до системи дистанційного обслуговування клієнтів через ПТК "Клієнт Казначейства – Казначейство" станом на 28.12.2017 р. URL: Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/369774>.
6. Олійник М., Русін В. Стан та перспективи розвитку системи дистанційного обслуговування клієнтів казначейства України. Треті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С.І. Юрія: збірник наук. праць / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко (м. Тернопіль, 28 листопада 2017 р.). Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. 205 с.

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Фінансові ресурси є основою для здійснення місцевими органами самоврядування своїх економічних, соціальних та інших функцій. Достатній обсяг дозволяє вирішити питання ділової активності міста чи регіону, підтримки соціально незахищених верств населення, збільшити витрати на досягнення завдань, що актуальні для місцевої громади тощо. В сучасних складних економічних умовах держава, суб'єкти господарювання та громадяни відчувають значні фінансові труднощі при здійсненні своєї щоденної діяльності. Відбувається звуження бази оподаткування, що значно зменшує обсяги податків та зборів, що надходять у місцеві бюджети. Тому питання економічного забезпечення місцевих органів самоврядування, в т. ч. за рахунок власних надходжень, є актуальним.

В більшості розвинених країн світу значні компетенції у сфері формування та використання фінансових ресурсів місцевих громад належать місцевим органам влади – це значно підвищує збирання та освоєння коштів, а також посилює нагляд суспільства за роботою відповідних органів. Враховуючи це актуалізується дослідження системи місцевого оподаткування, що дозволить розробити практичні рекомендації удосконалення роботи цієї системи.

Однією з перепон розвитку місцевого оподаткування в Україні є те, що перелік місцевих податків і зборів визначається на державному рівні, а органи місцевого самоврядування обмежені в праві запроваджувати на своїй території власні збори і податки. Як підтверджує практика, на рівні місцевого самоврядування завжди існують об'єкти оподаткування, що могли б поповнити місцеві бюджети, проте запровадження податків на спеціальні види господарської діяльності не належить до компетенції самоврядування.

Ми підтримуємо точку зору науковців, що органи місцевого самоврядування в Україні повинні мати право запроваджувати на своїй території власні податки і збори, а центральний уряд має тільки контролювати загальний рівень податкового навантаження.

Щодо питання вдосконалення адміністрування місцевих податків і зборів, то в цій сфері також можемо запропонувати шляхи підвищення ефективності діяльності місцевих органів влади та місцевих податкових органів.

Відсутність інформації про об'єкти оподаткування тісно пов'язана із оформленням права власності фізичних осіб на нерухоме майно та

земельні ділянки, що фактично знаходяться в їх користуванні. Ця проблема особливо характерна для малих міст та сільської місцевості. При відсутності на законодавчому рівні обов'язку оформлення права власності на об'єкти нерухомості громадяни десятиріччями живуть в будинках і ведуть особисте підсобне господарство, з юридичної точки зору не будучи власниками, а значить, і платниками податків. Найчастіше фізичні особи звертаються до органів технічної інвентаризації та реєстрації лише у випадку планованого відчуження майна (продаж, дарування, оформлення заповіту). Те ж і при індивідуальному житловому будівництві. Власники зведених житлових будинків не реєструють їх, посилаючись на неповне завершення будівельних робіт. Відсутність у законодавстві нормативних термінів такого будівництва дозволяє затягувати процедури обліку новозбудованих об'єктів як завгодно довго. Тому у цю сферу необхідно внести нормативні зміни, які унеможливлять такі порушення.

Одночасно в Україні треба надати більше прав місцевим органам влади у справлянні місцевих податків та запровадити дієвіші інструменти стимулювання приросту доходів бюджету.

Крім того, досвід високорозвинених країн світу доводить, що децентралізація влади має визначальне значення у сприянні економічному розвитку регіонів, ефективному наданні соціальних послуг населенню, покращенню життєвого рівня та благополуччя широких верств населення.

Для забезпечення самостійності місцевих органів влади необхідним є створення самостійних бюджетів для фінансування основних функцій та заходів місцевої влади. На жаль, в Україні більшість регіонів є дотаційними і велика частка у кожному місцевому бюджеті залежить саме від трансфертів з державного бюджету та трансфертів з бюджетів інших рівнів, тому постає потреба у виявленні та використанні всіх можливих резервів збільшення власних доходів бюджетів. Таким чином, питання бюджетної децентралізації є найважливішим аспектом у проведенні реформи місцевого самоврядування. Саме таких змін очікує вся країна.

Ткач Олексій Валерійович

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Численні недоліки практики бюджетного забезпечення соціальної політики в Україні актуалізують питання пошуку підходів та принципів її реформування, без цього завдання, поставлені перед державою у соціальній площині будуть недосяжними. Таке реформування має передбачати активні дослідження у двох напрямках: з одного боку, пошук

методів та інструментів підвищення віддачі від направлених бюджетних ресурсів на соціальну політику без зміни їхнього обсягу; з іншого боку, пошук можливостей для зменшення обсягів використання коштів бюджету без втрати досягнутого на теперішній час корисного ефекту. Зважаючи на необхідність вирішення цих завдань, важливо поряд із зусиллями щодо пошуку власних рецептів вирішення наявних проблем, звернути увагу теж на зарубіжні підходи до бюджетного фінансування соціальних заходів з метою запозичення кращих іноземних практик.

Хоча модель соціальної політики у кожній країні має унікальні ознаки, які обумовлені економічними, історичними, ментальними особливостями суспільства, все ж можна виокремити ряд спільних рис, які притаманні соціальній політиці усіх європейських країн – членів ЄС:

- поєднання універсальних соціальних трансфертів компенсаційного типу із проведенням соціальної політики, спрямованої на попередження бідності, підвищення продуктивності праці, сприяння працевлаштуванню безробітних громадян, людей з обмеженими можливостями, представників інших суспільних груп, тобто надання кожному громадянину можливостей самостійно вирішити проблеми матеріального становища за рахунок індивідуальних зусиль;

- децентралізація системи соціального захисту, субсидіарний підхід до розподілу соціальних зобов'язань держави між центром та регіональними органами влади; активний розвиток соціального та державно-приватного партнерства у соціальній сфері та соціальних послугах; залучення інституцій громадянського сектору до вироблення пріоритетів соціальної політики;

- об'єктивність та реальність програм соціального захисту. У західних країнах ухваленню нової соціальної програми передують зважені розрахунки можливостей її виконання, залучення ресурсів, наявності інституційного та технічного забезпечення, а також прораховуються потенційні результати;

- транспарентність соціальних програм, встановлення зрозумілих правил набуття права на соціальну допомогу чи призначення соціальних виплат. Однак, простота призначення соціальних трансфертів поєднується із жорстким та ефективним контролем за обґрунтованістю потреби у соціальній підтримці та відповідальністю реципієнтів за неправомірне використання допомоги з боку держави [1].

У країнах Європи соціальні трансферти відіграють важливу роль як джерело доходів населення, однак їхні обсяги, структура та масштаби застосування значно диференційовані. Ці показники різняться між окремими країнами в першу чергу через відмінності в економічному розвитку, а також в залежності від того, який тип соціальної політики провадиться у країні.

Суттєві відмінності у практиці надання соціальних трансфертів у країнах ЄС спостерігаються у контексті принципів призначення виплат. Так, за даними Євростат, у 2012-2016 рр. тільки 10% соціальних трансфертів у країнах ЄС мали адресний характер, решту соціальних виплат складала категоріальні допомоги. Соціальні трансферти, обумовлені рівнем доходу реципієнта найбільшу роль мали у країнах «британської традиції» (Великобританія, Ірландія). Натомість, у країнах Балтії абсолютну перевагу мають універсальні (категоріальні) трансферти, право на отримання яких визначає приналежність реципієнта до певної категорії населення. У Латвії, Естонії, Литві ці трансферти складають понад 95-98% загальних обсягів [3].

Соціальні трансферти у країнах ЄС, як і в Україні, фінансуються з багатьох джерел: бюджетів різних рівнів, системи соціального страхування (у країнах, де кошти соціального страхування відділені від бюджету), коштів приватного бізнесу в рамках корпоративної соціальної відповідальності, коштів благодійних фондів, церковних спільнот, благодійних пожертв фізичних осіб. Однак, роль цих джерел у розрізі видів соціальних трансфертів може різнитися. Провідну роль у пенсійному забезпеченні відіграють фінансові ресурси системи соціального страхування; важливу роль у фінансуванні соціальної допомоги для маргінальних суспільних груп (безхатченки, наркозалежні, асоціальні елементи) мають фінансові ресурси приватних структур та благодійних фондів; натомість, у питанні соціального захисту сім'ї, дітей, малозабезпечених відіграють ресурси держави, направлені на ці потреби з бюджетів усіх рівнів. Розглянемо їх більш детально.

Обсяги фінансування різних форм соціального захисту сімей з дітьми сильно залежать як від того, наскільки розвинутою та міцною є економіка країни, так і від того, наскільки складною є демографічна проблема для країни, який тип соціальної політики у ній провадиться. У відносному вимірі найбільше коштів на соціальний захист дітей направляють скандинавські країни (Швеція, Данія, Норвегія), країни «британської традиції» (Великобританія, Ірландія), а також окремі країни із вкрай складною демографічною ситуацією (Угорщина). У цих державах з бюджетів усіх рівнів на різні форми соціального захисту дітей витрачають понад 3,0-3,5% ВВП. Натомість, у країнах південної та східної Європи, попри складну демографічну ситуацію, рівень видатків на ці потреби в 1,5-2,0 рази нижчий. Серед розвинутих країн найменше на соціальний захист дітей у відносному вимірі витрачають у Південній Кореї та США – 0,7-0,8% ВВП, що втричі нижче, ніж в середньому по групі економічно розвинутих країн.

Якщо оцінити структуру надання соціальних трансфертів у розрізі форм (грошові та натуральні), то виявити якісь закономірності доволі складно. Зокрема, у 22 країнах ОЕСР переважає надання допомоги у

грошовій формі. Разом з тим, якщо у Канаді, Ірландії, Естонії, Словаччині цей показник складає 80,0-87,5%, то в Мексиці, Ісландії – 36,4% і 40,0%, відповідно, а в США – 14,3%. У Південній Кореї соціальна допомога у грошовій формі взагалі відсутня, натомість реципієнти отримують податкові пільги та різні послуги [2, с. 6]. Оцінюючи ці дані, можемо констатувати, що співвідношення між грошовими та натуральними трансфертами у кожній країні формується не в залежності від типу соціальної політики, а скоріш визначається специфікою ставлення суспільства до питань соціальної підтримки, наявним досвідом та проблемами функціонування системи соціального захисту та іншими чинниками.

Питання пошуку оптимального співвідношення між формами соціальних трансфертів є доволі складним, адже кожна із них має свої переваги і недоліки. Для прикладу, головні переваги грошової форми соціальних трансфертів у тому, що вони є більш гнучким інструментом соціальної політики, дають можливість уряду оперативно коригувати поточні потреби у коштах на їх виплату; грошові виплати є більш зручними в організаційному плані, адже не потребують витрат на організацію надання благ і послуг для реципієнтів; перевагою є також прозорість грошової форми соціальних трансфертів, адже їх легше проаналізувати з точки зору ефективності соціального захисту; нарешті, грошові виплати є більш психологічно «легшими» для реципієнтів, бо вони самостійно вирішують питання того, яким чином розпорядитися отриманою допомогою.

Найбільшими проблемними моментами грошової форми надання соціальних трансфертів є складність оцінки ефективності використання коштів реципієнтами, а також наявність помилки включення, коли допомогу отримують ті, хто її реально не потребує. Внаслідок цього, в теперішній час у більшості розвинутих держав відбувається поступова переорієнтація із надання грошових виплат до натуральних форм соціального захисту. За перше десятиліття ХХІ ст. частка видатків бюджетів на грошові виплати у структурі соціальної допомоги сім'ям з дітьми знизилась у 12 з 23 країн ОЕСР, в тому числі у Канаді – на 40%, Великобританії, Іспанії, Новій Зеландії, Нідерландах – на 20%. Натомість питома вага податкових пільг як форми квазіфінансування соціальних трансфертів сім'ям з дітьми за цей період не зазнала істотних змін, за винятком США і Південної Кореї [2, с. 9].

Значна перевага категоріальних соціальних трансфертів у розвинутих країнах ЄС пояснюється тим, що до їх числа зараховують пенсійні виплати, виплати по безробіттю. Якщо ж узяти до уваги власне соціальні трансферти у випадку реалізації специфічних соціальних ризиків (виплати малозабезпеченим, самотнім матерям), то загальною особливістю програм надання таких виплат є принципова спрямованість на допомогу з

боку держави тільки тому випадку, якщо не існує ніяких інших способів вирішити проблему низького рівня життя власними силами. Принципова позиція при призначенні соціальних виплат стала наслідком кризи соціальної держави, яка виявилась у непрогнозованому зростанні масштабів соціального утримання, розгулу патерналістських настроїв у суспільстві, що призвело до різкого зниження темпів економічного розвитку на фоні збільшення показників бюджетного дефіциту. Відтак, в сучасних умовах у країнах ЄС на законодавчому рівні відмовились від політики патерналізму, закріпивши у нормах соціального права необхідність всебічної орієнтації на власні сили й можливості, на збільшення доходів за рахунок власної праці чи використання наявного майна родини, що претендує на матеріальну допомогу з боку держави.

Література:

1. Европейский демографический барометр. URL: <http://demoscope.ru/weekly/2006/0263/barom04.php>
2. Мисхина, С. Зарубежный опыт и реформирование социальной поддержки малоимущих семей (населения): науч. доклад. М.: Российская академия народного хозяйства и государственной службы, 2013. – 84 с.
3. Living conditions in Europe. 2014 Edition. Eurostat Statistical books. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. 134 p.
4. Social protection in 2015. Almost one-third of EU GDP spent on social protection. Eurostat news release. 2017. 8 December. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8510280/3-08122017-AP-EN.pdf/d4c48fca-834b-4b08-bdec-47aaa226a343>

Трибушко Михайло Олександрович

*ст. гр. ФУПОзм-21, THEU
Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БЮДЖЕТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Децентралізацію фінансових ресурсів, слід розглядати як комплексне поняття, яке охоплює процес розподілу повноважень між рівнями влади щодо формування фінансових ресурсів, що надає можливість акумулювати та накопичувати такий обсяг фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, який забезпечує зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування, дає змогу забезпечити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування у вирішенні власних самоврядних функцій та повноважень.

На сьогоднішній день в Україні ключова роль в розвитку системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування належить

саме реалізації політики бюджетної децентралізації, оскільки основу даної системи складають місцеві бюджети. При цьому слід зауважити, що процес становлення та імплементації положень бюджетної децентралізації в Україні проходить достатньо повільно та з певними складнощами.

При розбудові децентралізованої моделі управління Україна також стикнулась з проблемами з якими стикаються країни, що розвиваються, на шляху до децентралізації державного управління (значні регіональні диспропорції; обмеженні адміністративні можливості місцевих управлінь; відсутність механізмів, що гарантують відповідальність органів місцевої влади), в результаті чого отримано достатньо негативні наслідки, а саме:

- розпочаті трансформаційні процеси в межах державних фінансів відбуваються з урахуванням, а також під впливом попередньої практики та досвіду розбудови, організації, управління централізованою бюджетною системою;

- процес вдосконалення податкової, бюджетної, пенсійної, митної систем та інших складових державних фінансів, як правило, був спрямований суто на вирішення тих проблем, які нагромадилися в окремих ланках фінансової системи і не торкався поліпшення державного господарства загалом [1, с. 7];

- відсутність комплексного підходу щодо реформування місцевого самоврядування, яке повинно включати конституційну, адміністративну, територіальну та бюджетну реформи [2, с. 44];

- фрагментарність та непослідовність розвитку всієї сукупності складових організаційної структури місцевих фінансів, а також системне недовиконання розпочатих реформ у галузі публічних фінансів.

Таким чином на сьогоднішній день простежується тенденція до посилення процесів централізації, що суперечить загальній практиці бюджетної децентралізації та має негативний вплив на ефективність організації, функціонування місцевих бюджетів.

Процес реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні, який було розпочато з метою забезпечення зростання фінансової самостійності та спроможності органів місцевого самоврядування поряд з рядом позитивних надбань, має ряд системних недоліків, що нівелюють отримані позитивні надбання. Найбільшим системним недоліком у реалізації адміністративно-територіальної реформи є уніфікований підхід до формування спроможних територіальних громад. Об'єднання територіальних громад та визначення їх центрів лише з урахуванням зони доступності потенційного адміністративного центру та обмеженого ряду узагальнених показників забезпечує формальне укрупнення територіальних громад, яке не забезпечує зростання рівня фінансової самостійності та спроможності територіальних громад. Відтак, основі методики формування спроможних територіальних громад необхідно застосовувати більш розгалужену систему показників, яка б враховували

специфічні для кожного регіону особливості, зони економічної активності, рівень податкоспроможності територій що, згладжуватиме надмірне укрупнення територіальних громад й, водночас, не допускатиме збереження наявного подрібнення територіальних громад, насамперед сільських та селищних.

В результаті реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів пріоритетним є розподіл дохідних джерел місцевих бюджетів на користь загального фонду. Відповідно, зазначені тенденції негативно позначаються на рівні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, знижується якість громадських благ та послуг, а також посилюється рівень фінансової залежності органів місцевого самоврядування від органів влади вищого рівня в рамках забезпечення видатків розвитку.

Одним із реальних кроків у рамках забезпечення зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та посилення рівня фінансової децентралізації є розширення доступності для органів місцевого самоврядування використання комунального кредиту. У напрямі посилення значення інституту комунального кредиту в структурі місцевих фінансів та розширення доступу місцевих органів самоврядування до кредитних ресурсів доцільним є створення спеціалізованої фінансової установи – комунального банку.

Як зазначають вітчизняні науковці, комунальний банк – це юридична особа, яка має право здійснювати банківську діяльність і контролюється органами місцевого самоврядування з метою ефективного використання і контролю коштів, які спрямовуються на соціальну інфраструктуру міста [3, с. 98]. Тобто комунальний банк – це спеціалізована фінансово-кредитна установа, яка є комунальною власністю та діяльність якої спрямована не тільки на максимізацію прибутку, а й на зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування певного регіону.

З урахуванням підходів вітчизняних науковців до визначення особливостей організації комунального банку та змін у чинному законодавстві відносно посилення децентралізації фінансових ресурсів, основним орієнтиром у діяльності комунального банку має бути, разом з отриманням прибутку та збільшенням вартості капіталу банку, зміцнення фінансових основ місцевих бюджетів, фінансування розвитку об'єктів інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць регіону. На комунальний банк покладатиметься також здійснення контролю за використанням коштів місцевого бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ комунальної форми власності.

Реалізація політики децентралізації влади в Україні дозволяє зробити висновок, що реформи, які проводились в рамках бюджетної децентралізації, заклали підвалини для реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів. Проте, відсутність комплексного та зваженого

підходу до організації зазначених реформ перешкоджало перетворенню децентралізації фінансових ресурсів в реальний інструмент забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів, як основної ланки інституту місцевих фінансів.

Література:

1. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. 376 с.

2. Кулай А. В. Децентралізація фінансових ресурсів територіальних громад в умовах проведення бюджетної реформи: зб. наук. праць. Наукові записки НУ «Острозька академія». Острог, 2013. Вип. 19. С. 41–44.

3. Карпінєць В.Й., Сторонянська І.З. Муніципальний банк в системі управління фінансовими потоками великого міста. Регіональна економіка. 2012. №3. С. 96 – 105

Федінчук Марія Василівна

ст.гр. ФУПОМ-22, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидорчук А.А

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Державний борг є складовою економічної системи, що здійснює прямий і непрямий вплив на усі її основні елементи, зокрема, на державний бюджет, грошово-кредитну і валютну системи, рівень інфляції, внутрішні заощадження, іноземні інвестиції. Тому управління державним боргом є невід’ємним елементом макроекономічної політики держави, оскільки використання механізму державного боргу може стати потужним чинником економічного зростання, згладжувати нерівномірність надходження платежів до бюджету, а також механізм державного боргу активно використовується з метою регулювання грошового обігу і рівня ділової активності в країні [1].

Державний борг – це сукупність боргових зобов’язань держави, які охоплюють прямий і гарантований державою борг, витрати на обслуговування.

Залежно від класифікації він є внутрішнім та зовнішнім, коротко- та довгостроковим, у національній та іноземній валюті тощо. Від оптимізації структури боргового портфеля залежить рівень ризиків державного боргу, які визначають можливість виконання державою боргових зобов’язань [2].

Ризики державного боргу – це відхилення фактичних значень показників від планових, що ускладнює виконання боргових зобов’язань державою та призводить до зростання бюджетних витрат внаслідок збільшення сум погашення й обслуговування боргу [3].

Збільшення ризиків боргового портфеля загрожує дефолтом, тобто невиконанням або порушенням умов договору позики. Ситуація дефолту

передбачає закриття зовнішніх кредитних ринків, арешт закордонних активів, скорочення інвестицій, «заморожування» соціальних виплат, економічний спад тощо. Тому розробляється система контролю ризиків, пов'язаних із управлінням державним боргом, що передбачає досягнення економії бюджетних коштів на обслуговування державного боргу.

Оцінка рівня боргових ризиків за неможливості здійснення запозичень на фінансових ринках, потрібних для вчасного й повного виконання зобов'язань перед кредиторами або фінансування інших статей, повинна здійснюватися з урахуванням імовірності вжиття виняткових заходів щодо операцій із державним боргом і запозиченнями. Виняткові заходи — це залучення позик від НБУ й МВФ чи реструктуризація державного боргу на не вигідних для кредиторів умовах [5].

При перевищенні певного рівня державних запозичень ринкові кредитори бюджету сприйматимуть це як інформацію про істотне погіршення фінансового стану й платоспроможності уряду, а тому не заохочуть надавати йому додаткові обсяги позик або реструктуризувати існуючі боргові зобов'язання на не вигідних для них умовах у сумі, яка перевищує безпечний рівень державних запозичень. Як наслідок, уряд звертається по допомогу до кредиторів останньої інстанції (НБУ чи МВФ) [1].

Література:

1. Бондарук Т.Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу. *Фінанси України*. 2003. №4. С. 14–19.
2. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими у період фінансової кризи. *Фінанси України*. 2009. №6. С. 14–28.
3. Кучер Г.В. Управління державним боргом: підручник. К.: КНТЕУ, 2009. 342 с.
4. Лондар С.Л., Башко В.Й. Підходи до систематизації й контролю ризиків, пов'язаних із управлінням державним боргом в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 6. С. 3–14.
5. Управління державним боргом: навч. посіб. / за загал. ред. О.О. Прутської. К.: ЦУЛ, 2010. 216 с.

Храпач Маріна Русланівна

ст. гр. ФУПОМ-22, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доц. Булавинець В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

У бюджетному процесі на місцевому рівні важливу роль відіграє бюджетне планування, адже від правильного визначення планових показників місцевого бюджету залежить якість його виконання.

Чимало сучасних вітчизняних науковців присвятили свої праці дослідженню теоретичних та практичних аспектів планування доходів і

видатків місцевих бюджетів, зокрема: В. Андрущенко, О. Василик, В. Дем'янишин, А. Єпіфанов, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, С. Михайленко, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Федосов, С. Юрій та багато інших. І хоча проблематика бюджетного планування достатньо широко розглядається у науковій літературі, узгоджених позицій щодо його розуміння поки не розроблено. Недостатньо дослідженими також залишаються питання методології планування доходів і видатків місцевих бюджетів, а тому й надалі існує необхідність пошуку шляхів її вдосконалення в умовах реформування бюджетної системи держави та зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування.

Загалом, бюджетне планування трактується як комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів, які здійснюються на усіх стадіях бюджетного процесу (складання, розгляд і затвердження бюджету) для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Бюджетне планування є вагомим елементом загальнодержавного економічного планування та займає важливе місце у фінансовому плануванні. Від рівня збалансованості бюджету на стадії планування, точності соціальних та економічних прогнозів залежить стабільність функціонування бюджетної сфери загалом, а також рівень виконання бюджетних програм протягом майбутнього бюджетного періоду. Бюджетне планування є також головним елементом бюджетного управління, його теоретичні основи і практика функціонування визначають якість та ефективність бюджетної політики держави та її регіонів. Отже, бюджетне планування є інструментом реалізації політики держави в цілому.

Метою бюджетного планування є складання бюджету згідно пріоритетів бюджетної політики, а завданнями – визначення достовірних джерел і обсягів доходів бюджету; оптимізація структури видатків бюджету; досягнення збалансованості між доходами і видатками; раціональний розподіл доходів і видатків між усіма ланками бюджетної системи, а також формування бюджетних резервів.

Ефективність організації бюджетного планування залежить від вмiлого застосування науково обґрунтованих принципів, а саме:

- комплексного підходу до основних параметрів економічного і соціального розвитку у відповідності з наявними бюджетними можливостями;
- органічного зв'язку бюджетного планування з системою державних та регіональних програмних документів економічного і соціального розвитку;
- демократизації бюджетних відносин;
- створення оптимальних зв'язків між державним та місцевими бюджетами;

- пріоритетності бюджетного планування в системі фінансового планування;
- наукової обґрунтованості прогнозних розрахунків;
- застосування єдиної методології здійснення бюджетних розрахунків;
- раціонального визначення джерел бюджетних ресурсів;
- створення резервів для забезпечення безперервності бюджетного процесу.

Кінцевим результатом процесу бюджетного планування є бюджетні показники державного і місцевих бюджетів та прийняті рішення з урахуванням усіх змін, що відбулися або очікуються у бюджетній сфері.

Планування місцевих бюджетів здійснюється у відповідності до засад і положень діючого законодавства, на основі використання формульних розрахунків щодо визначення обсягів їх доходів та застосування нормативних методів у плануванні їхніх видатків. При складанні бюджетів використовуються різні методи бюджетного планування: нормативний, коефіцієнтів, балансовий, предметно-цільовий, екстраполяції, програмування або математичного моделювання, економіко-математичні, аналітичний, розрахунковий (метод прямого рахунку), економічного аналізу, та найбільш прогресивний – програмно-цільовий. Однак, як показує практика, застосування програмно-цільового методу щодо планування місцевих бюджетів не сприяло встановленню безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їхнього використання на місцевому рівні. Недостатньо обґрунтованими є результативні показники бюджетних програм, більшість з яких неможливо застосовувати на практиці. Також, не завжди дотримується логічна послідовність застосування програмно-цільового методу, що призводить до невиконання бюджетних програм. На думку багатьох вітчизняних науковців, що досліджували проблеми вітчизняної бюджетної системи та бюджетного планування, поширення в Україні програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів неможливе без проведення реформи бюджетних відносин, шляхом підвищення рівня самодостатності бюджетів муніципальних громад та посилення відповідальності місцевих органів влади за використання бюджетних ресурсів. Загалом, методологічні підходи на стадії бюджетного планування на місцевому рівні повинні забезпечуватися особливою діяльністю органів місцевого самоврядування, пов'язаною з обґрунтуванням певних управлінських рішень у сфері бюджету щодо фінансового забезпечення потреб адміністративно-територіальних формувань.

В даний час бюджетне планування, як інструмент реалізації бюджетної політики, характеризується значною заполітизованістю і нестабільністю, відсутністю єдиної науково-обґрунтованої методології. Через це під час планування місцевих бюджетів не завжди беруться до

уваги регіональні особливості та наявна мережа закладів бюджетної сфери, рівень соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та результати діяльності суб'єктів господарювання, сучасні потреби держави, регіонів та місцевого самоврядування. Проте, проголошений в Україні курс на євроінтеграцію вимагає суттєвого зміцнення інституту місцевого самоврядування та його фінансової основи – місцевих бюджетів. Першим кроком на цьому шляху стала бюджетна децентралізація, яка покликана розширити права місцевих органів влади та управління й надати їм бюджетну незалежність і самостійність; стимулювати до фінансової автономії; сприяти пошуку додаткових фінансових ресурсів; активізувати внутрішній потенціал розвитку; збалансувати потреби та можливості регіонів шляхом покращення бюджетного планування.

Отже, система бюджетного планування в Україні потребує подальшого вдосконалення. Вирішити проблеми планування доходів і видатків місцевих бюджетів можливо шляхом реформування бюджетних відносин, а саме:

— запровадженням повноцінного програмно-цільового бюджетного планування;

— посиленням бюджетної дисципліни та підвищенням ефективності бюджетних видатків завдяки їх довгостроковому плануванню;

— впровадженням у процес бюджетного планування механізму розробки щорічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів про досягнуті результати та здійснення їх оцінки;

— поетапним професійним навчанням сучасним методикам планування бюджету фахівців, котрі працюють у сфері державних фінансів;

— оптимізацією існуючого переліку бюджетних програм з метою усунення організаційних та інформаційних обмежень, що заважають роботі установ;

— активізацією роботи стосовно аналізу бюджетних витрат та узагальненням його результатів задля їх використання в процесі бюджетного планування;

— розробкою та запровадженням системи обліку виконання бюджетних програм та звітності про їх виконання.

Література:

1. Савчук С.В. Планування доходів і видатків місцевих бюджетів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2012. 300 с.
2. Шаповал С. Система бюджетного планування в Україні. Вісник КНТЕУ. 2016. № 5. С.113-114.

МОТИВИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Протягом останніх років поведінка українських громадян на фінансових ринках зазнає помітних змін у зв'язку з бурхливим розвитком фінансових ринків та інструментів, призначених для приватних осіб: це споживче й іпотечне кредитування, найрізноманітніші карткові послуги.

У сучасних умовах кредитні відносини набувають нового характеру. В українському суспільстві спостерігаються зміни у мотивації вітчизняних домогосподарств та наближення мотивів їх кредитної поведінки до громадян зарубіжних країн, які можуть з легкістю брати кредити, а при здійсненні покупок розраховуватися кредитною картою. Активність домогосподарств у кредитних відносинах визначається мотивами та цілями, які є основними для індивідів у процесі їх фінансової діяльності [1, с. 172].

Кредитна поведінка домогосподарств визначається мотивами, під якими переважно розуміють внутрішню рушійну силу, що спонукає людину до дії. Я.В. Крушельницька вказує на взаємозв'язок мотивів із потребами: «...це спонукання людини до активності, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби» [2, с. 228]. Пропонуємо, під мотивами кредитної поведінки домогосподарств розуміти мету залучення кредитних коштів.

Кредитна поведінка домогосподарств може бути зумовлена різноманітними мотивами. Переважно виділяють три основні мотиви кредитної поведінки домогосподарств: забезпечення бажаного рівня життя, придбання товарів тривалого користування, піклування батьків про дітей, інвестиційний мотив.

Одним із основних мотивів отримання кредиту є мотив забезпечення бажаного рівня життя. Таке бажання виникає через відчуття нестачі як матеріальних благ (меблів, одягу, продуктів харчування, товарів для дому тощо), так і соціальних (туристичні поїздки, страхування та ін.). Покриття дефіциту грошових коштів для щоденного споживання, забезпечення життєдіяльності домогосподарства, тобто, залучення позикових коштів для оплати навчання, туристичних подорожей, відпочинку.

У суспільстві саме рівень споживання виступає індикатором якості життя домогосподарств. Порівняння з більш успішними людьми із свого оточення підштовхує до збільшення споживання товарів та послуг. Агресивна реклама телебачення щодо заможного, статусного життя сприяє створенню нової системи цінностей і змінює структуру потреб –

формуються додаткові потреби, які не мають відповідного грошового забезпечення. Це і стає першопричиною того, що люди починають жити в борг.

Розширення пропозиції дорогих товарів (побутової і електронної техніки, меблів, автомобілів, нерухомості) також стимулює мотивацію отримання банківського кредиту. У свою чергу, банківські установи для посилення мотивації та активізації кредитної поведінки домогосподарств розробляють спеціальні програми кредитування населення (іпотечне кредитування, авто кредитування, споживче кредитування) [3].

Для більшості українських сімей мотивацією отримання кредиту є піклування батьків про дітей – в основному при створенні ними сімей, покриття витрат, пов'язаних із дотриманням звичаїв і традицій (хрестини, весілля), витрати на освіту. У випадку витрат на здоров'я, – кредит стає своєрідним засобом психологічного та фінансового захисту від непередбачуваних обставин. Учасниками кредитних відносин виступають домогосподарства з низькими доходами, або індивіди, що сподіваються на збільшення своїх доходів в майбутньому.

Інвестиційний мотив спонукає домогосподарства до вступу у кредитні відносини для досягнення як індивідуальних, так і спільних фінансових цілей. Даний мотив найяскравіше проявляє себе у бажанні домогосподарств відкрити власну справу, яка буде приносити прибуток в майбутньому. У цьому випадку, кредит є найбільш ефективним способом використання запозичених коштів, оскільки позичальник, отримуючи доходи від бізнесу, матиме змогу повернути кредит та сплатити відсотки.

Саме у цьому випадку, кредит є найбільш вигідним способом використання запозичених коштів, оскільки через вдале інвестування вкладених коштів індивід має змогу як сплатити взятий кредит, так і збільшити свій дохід одночасно. Такі кредитні відносини переважають у самозайнятих домогосподарств: перукарів, фермерів, будівельників тощо, які бажають розширити межі свого бізнесу.

Підсумовуючи вищевикладене, слід вказати на основні мотиви, що визначають кредитну поведінку домогосподарств: забезпечення життєдіяльності домогосподарства; піклування про дітей; придбання дорогих товарів тривалого використання; організація або розширення власного бізнесу.

Література:

1. Ломачинська І.А. Формування фінансової поведінки вітчизняних домогосподарств в сучасних умовах розвитку національної економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 3. С. 172–174.

2. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: підручник, Київ: КНЕУ, 2003. 367 с.

3. Коваль С.Л. Мотиви та потенційні ризики кредитної поведінки домогосподарств. Ефективна економіка. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.

Шастків Роман Іванович

ст. гр. ФУПОМ-22, ТНЕУ

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ, ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві податки і збори є необхідними атрибутами місцевого самоврядування. Також вони є частиною системи оподаткування і тому на них поширюються загальні закономірності, властиві всім податкам і зборам, а також загальнотеоретичні положення щодо природи податків і зборів.

Одним із найбільш повних є визначення, яке дається професором Л.К.Вороновою, «податки – це обов’язкові за юридичною формою індивідуально безвідплатні, нецільові, безповоротні, безумовні платежі юридичних і фізичних осіб, що встановлені органом законодавчої влади або органом місцевого самоврядування для зарахування в державний чи місцевий бюджет або в цільовий фонд у точно визначеному розмірі і терміні» [3].

В Україні довгий час розвиток системи місцевого оподаткування відбувався повільними темпами, а місцеві податки і збори мали чимало вад:

- відсутність правових механізмів у органів місцевого самоврядування щодо запровадження власних податкових платежів;
- великі затрати на справляння місцевих податків і зборів, що ледве покриваються їх надходженнями; – невеликий перелік місцевих податків та зборів;
- ставки місцевих податків і зборів не враховують можливостей платників податків; – низька зацікавленість місцевої влади додатково залучати кошти з місцевих податків і зборів.

Починаючи з 2011 р. система місцевого оподаткування в Україні була реорганізована, внаслідок чого відбулися кардинальні зміни у переліку місцевих податків і зборів. Зокрема, їх кількість зменшилась – із 14 податкових платежів залишилося лише 5. Було ліквідовано ті місцеві податки та збори, які складали 90% доходів від їх справляння (комунальний податок, збір за надання дозволу на розміщення об’єктів торгівлі, ринковий збір), а також запроваджено нові – податок на майно,

єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Таким чином, діючи в Україні система місцевого оподаткування, як і податкова система в цілому, й надалі потребує реформування. Найбільшою проблемою функціонування інституту місцевих податків і зборів є недосконалість системи адміністрування. Пошук шляхів збільшення обсягу податкових надходжень повинен йти не лише в напрямку збільшення платників податків чи розширення бази оподаткування, а створенні сприятливих умов для оподаткування. Реалізація та дотримання цих вимог є запорукою створення міцної, стабільної системи місцевого оподаткування в Україні.

Місцеві бюджети є важливим інструментом макроекономічного регулювання. Поряд з державним бюджетом, місцеві бюджети забезпечують процес розширеного відтворення. За допомогою певних важелів місцевими органами влади, відповідно до їх компетенції, забирається частина коштів у виробничих, інших структур, населення у вигляді податків, зборів, платежів та акумулюються у місцевих бюджетах [3].

В структурі дохідної частини міста Тернопіль переважали податкові надходження – 466124,1 тис.грн або 36,7 відсотки та міжбюджетні трансферти (субвенції з державного бюджету) – 745540,8 тис.грн або 58,8 відсотків. Порівняно з відповідним періодом минулого року частка податкових надходжень зменшилась на 1,9 відсоток, а частка трансфертів відповідно зросла на 3,7 відсотки.

В частині податку на майно перевиконано план по платі за землю на 1853,9 тис.грн або на 2,4 відсотки, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки на 2452,3 тис.грн або на 16,1 відсотки [2].

В той же час по транспортному податку при плані 1600,0 тис.грн поступлення склали 1583,1 тис.грн або 98,9 відсотків, невиконання пояснюється існуючою заборгованістю по сплаті даного платежу.

Єдиний податок на території м. Тернополя встановлено відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Податкового кодексу України (із змінами та доповненнями) та рішення міської ради про встановлення місцевих податків і зборів на території м.Тернополя.

Порядок переходу суб'єктів підприємницької діяльності на застосування спрощеної системи оподаткування регулюється Податковим кодексом України.

Платниками податку є суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Платники податку поділяються на групи у відповідності до ст. 291 Податкового кодексу України.

Місцеве оподаткування в Україні від початку його створення характеризується постійним оновленням складу місцевих податків та зборів, їх ставками та порядком справляння, розробленням нормативно-правових актів, що покликані покращувати систему місцевого оподаткування.

Діюча в Україні система місцевих податків і зборів, як і податкова система країни в цілому, потребує постійного вдосконалення. Проблеми функціонування системи місцевого оподаткування в Україні спричинені недосконалою системою адміністрування цих податків.

Пошук шляхів збільшення обсягу місцевих податків і зборів повинен формуватися в напрямі встановлення таких податків і вибору таких їх платників, які б забезпечували невеликі адміністративні витрати та ефективний податковий контроль за достатнього обсягу надходжень, що дасть можливість створити надійне джерело доходної бази місцевих бюджетів.

Отже, для посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів необхідно здійснювати подальше реформування податкового законодавства в частині наповнення місцевих бюджетів та посилення їх фінансової самостійності. Потрібно створити таке податкове законодавство, яке б стимулювало виробництво, інноваційну діяльність на місцях. Одним із найважливіших завдань влади сьогодні повинно стати надання ширших повноважень органам місцевого самоврядування [1].

Література:

1. Бартчук Ю. А. Шляхи реформування системи місцевого оподаткування в Україні. Актуальні проблеми державного управління педагогіки та психології. 2011. № 3. С. 83.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2017 рік .URL: <http://ibser.org.ua>
3. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник. К.: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.

Шелепило Юрій Степанович

*ст. гр. ФУПОМ-22, THEU
Науковий керівник – к.е.н., доцент Машко А.І.*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Питання державного боргу стало основним об'єктом дослідження багатьох економістів ще на початку XVI століття. Так, меркантилісти, розглядали державу, як «головного підприємця». Вони були прихильниками значного державного втручання в економічний розвиток

суспільства. Найважливішим джерелом фінансування державного бюджету меркантилісти вважали кредити, а додаткове надходження грошей у національну економіку розглядали виключно, як позитивне явище.

Разом із меркантилістами питання державного боргу досліджували і фізіократи. Проте, на противагу меркантилістам, основним об'єктом їх дослідження була виробнича сфера, оскільки основним джерелом багатства нації вони вважали сільське господарство, а державні кредити характеризували виключно, як негативне явище, так як вони « примножують непродуктивний клас населення» [1].

Погляди фізіократів підтримували і представники класичної економічної школи. Так, А. Сміт писав, що безмірне нарощування боргів може призвести до краху всіх великих націй.[3]. Він також стверджував, що при збільшенні державного боргу зростають і податки, а це в свою чергу спричиняє значний відтік капіталу. Виходячи з цього, класики стверджували, що фінансування державних видатків за рахунок кредитів, може призвести до значного погіршення її економічного становища.

Погляди А. Сміта підтримував і Д. Рікардо. Він вважав, що система державних запозичень не є найбільш доцільною, для покриття державних витрат, оскільки саме така системи робить людей менш заощадливими та не показує реальне фінансове становище в якому знаходиться нація. Дослідник стверджував, що в наслідок запозичень країна стає біднішою, адже уряд та приватні особи не використовують кредитні кошти з максимальним ступенем ефективності [4, с. 204].

Разом з тим, вчений вважав, що відсоткові платежі, які мають бути сплачені майбутніми поколіннями, не є для них тягарем, оскільки вони розглядаються як внутрішні трансферти.

А. Сміт та Д. Рікардо мали однакову точку зору стосовно наслідків запозичень, оскільки критично ставилися не до самого факту існування боргу, а до його негативного впливу на накопичення капіталу.

Кардинально інші погляди представляв у свої працях Т. Мальтус. Він розглядав державний борг, як досить ефективний спосіб збільшення попиту, оскільки, на його думку, наявність державного боргу стимулює усунення непотрібних товарів з ринку та сприяє нарощуванню обсягів виробництва. У випадку погашення всіх боргів Т. Мальтус прогнозував значне скорочення споживання. В своїх наукових працях вчений впевнено стверджував, що між зростанням національного виробництва та збільшенням боргового тягара існує пряма залежність [4].

Таким чином, більшість «пізніх» класиків притримувались думки, що державні запозичення не є виключно негативним явищем, оскільки

набагато важливішим є не проблема наявності чи відсутності державного боргу, а напрями використання коштів, що були позичені.

Питання державного боргу залишається надзвичайно важливим і сьогодні, оскільки величина державного боргу, його динаміка та темпи зміни відображають економічне становище держави та ефективність функціонування відповідних державних структур.

Основною проблемою, яка існує сьогодні, є те, що вже протягом багатьох років Україна стикається з хронічним бюджетним дефіцитом та дефіцитом платіжного балансу, при цьому не враховуються об'єктивні закономірності управління зовнішнім боргом, що в свою чергу, може спричинити загострення фінансової кризи та розвалу фінансової системи нашої держави [5].

Державний борг виникає через те, що обсяг коштів, які необхідні для виконання державою її основних функцій є набагато більшим за обсяг її реальних доходів, тому держава змушена мобілізувати додаткові фінансові ресурси, для покриття своїх видатків. Виходячи з цього, можна сказати, що між державним боргом та бюджетним дефіцитом існує пряма залежність, оскільки державні позики є головним економічно виправданим джерелом покриття бюджетних дефіцитів.

Найчастіше основними кредиторами держави виступають: громадяни, які придбали цінні папери емітовані урядом (резиденти), фізичні та юридичні особи, що є резидентами інших країн, міжнародні фінансові інститути та іноземні держави.

Процес залучення фінансування, розміщення та погашення державного боргу характеризує політику уряду, щодо управління державним боргом.

Система управління державним боргом країни складається з таких етапів:

- аналіз кредитоспроможності (можливість країни позичати кошти);
- оцінка платоспроможності (можливість обслуговувати борг);
- контроль рівня заборгованості;
- контроль за складом внутрішнього та зовнішнього боргу.

Потрібно зазначити, що основною загрозою для боргової безпеки нашої держави є не розмір боргу, а терміни його погашення, оскільки більшість запозичень є короткостроковими, тому з метою їх погашення та обслуговування держава вимушена брати нові позики.

Не зважаючи на скорочення частки державного боргу в загальному обсязі ВВП сальдо залучень виплат залишається негативним. Це свідчить про те, що нові позики спрямовуються на погашення вже існуючих боргових зобов'язань. Більше того, через недостатність позичкових коштів, на обслуговування зовнішніх зобов'язань спрямовувалась частина

ресурсів внутрішнього споживання та інвестування (позитивне сальдо платіжного балансу та профіцит державного бюджету). Це стало причиною відсутності позитивного ефекту для економічного розвитку держави від зовнішніх та внутрішніх запозичень.

Прийнятна величина державного боргу України дає можливість здійснювати нові внутрішні та зовнішні запозичення. Проте, слід враховувати, що такі запозичення здатні позитивно вплинути на всю економіку країни, тільки якщо вони спрямовані на вирішення важливих стратегічних завдань економічного розвитку нашої держави, а не на покриття уже існуючих запозичень.

Література:

1. Башко В. Й. Напрями вдосконалення механізму надання державних гарантій в Україні. *Фінанси України*. 2013. № 6. С. 72-78.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2007. 960 с.
3. Рикардо Д. Начало политической экономии и податного обложения. М.: Государственное издательство, 1929.
4. Новосьолова О. С. Державний борг: діалектика теоретичних уявлень та оцінка сутності. URL: <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/33.pdf>.
5. Жукова Н. С., Рибак Д. Державний борг та його вплив макроекономічний розвиток України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. Вип. 138. С. 34-38.

Якібчук Ольга Дмитрівна

*ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Функціонування держави, діяльність усіх її інститутів значною мірою залежать від забезпеченості належними фінансовими ресурсами, які забезпечують виконання її завдань та функціонування органів публічної влади, та зосереджені у бюджетній системі, яка складається з державного та місцевих бюджетів та є центральною ланкою фінансової системи держави. Основною метою правового регулювання бюджетної сфери є мобілізація грошових коштів до бюджетної системи та ефективно їх використання для суспільних потреб.

Важливим завданням у цьому сенсі є чітка регламентація бюджетного процесу, визначення кола його учасників на кожній із його стадій, визначення обсягу їхніх бюджетних повноважень, врегулювання

бюджетних правовідносин між ними, визначення їх відповідальності за порушення, пов'язані з реалізацією бюджетних повноважень. Досконале регулювання бюджетного процесу є запорукою своєчасного затвердження бюджету як основного фінансово-планового документа країни, правильної реалізації матеріальних бюджетно-правових норм та ефективного використання фінансових ресурсів держави.

Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010р. передбачає чотири стадії бюджетного процесу [1, ст. 19]:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 3) виконання бюджету, у тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети;
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення про нього.

Стадії бюджетного процесу є взаємопов'язаними за своїм змістом та діями, а також взаємообумовленими, оскільки наступна стадія не може розпочатися без логічного завершення попередньої. Їх послідовність встановлена не лише нормативно, але й визначена логічно природою самого процесу. До того ж кожна стадія бюджетного процесу є обов'язковою.

Слід зазначити, що на кожній стадії перед учасниками бюджетного процесу стоять конкретні цілі та завдання, тому кожна стадія являє собою завершений етап бюджетного процесу, який увінчується певним юридичним фактом – складанням фінансово-правового документа або прийняттям рішення, що має свої економіко-правові наслідки.

У бюджетному процесі зайняті органи держави та місцевого самоврядування, що беруть участь у бюджетному процесі на всіх, чи на будь-якій із стадій, і мають назву «учасники бюджетного процесу». Саме від їх діяльності залежить своєчасність прийняття Закону України «Про Державний бюджет України» (рішення про місцеві бюджети). У відповідності до ч.3 ст.19 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. учасниками бюджетного процесу є органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами). Основними учасниками бюджетного процесу є Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Верховна Рада України, Президент України, Національний банк України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна казначейська служба України та інші.

Для ефективного регулювання та управління бюджетним процесом потрібно здійснювати контрольні функції. Контроль є одним із найпоширеніших і дієвих способів забезпечення законності.

Фінансовий контроль є способом організації зворотних зв'язків, завдяки яким державні або муніципальні органи отримують інформацію про хід виконання прийнятих ними правових актів.

Одним із найдієвіших засобів забезпечення законності здійснення бюджетного процесу та виконання повноважень учасниками бюджетного процесу є їх відповідальність. Бюджетним кодексом України визначено відповідальність за порушення бюджетного законодавства, але у ролі суб'єктів бюджетних правопорушень законодавець вбачає практично лише розпорядників бюджетних коштів.

З практики організації бюджетного процесу зазначимо, що існують деякі прогалини, які стосуються як бюджетного процесу, так і бюджетного законодавства. Тому вбачаємо за доцільне початком бюджетного процесу вважати стадію бюджетного планування та потрібно чіткіше прописати тлумачення терміну «бюджетне провапорушення», наслідки та відповідальність за його вчинення.

Певні кроки в цьому напрямку вже зроблені, зокрема новаціями бюджетного процесу у 2018 році є те, що цьогорічний бюджетний процес відрізнятиметься від попередніх років не новими галузевими пріоритетами, а тим, що вперше уряд орієнтується на середньострокову перспективу. Основні параметри бюджету 2018 року мають співпадати з тими, які були затверджені у трирічній Бюджетній резолюції.

Загалом, середньострокове планування має багато переваг [2]. По-перше, держава зможе ефективніше використовувати обмежені ресурси. Якщо все реалізують виважено, то стабільність державних фінансів зросте, а боргове навантаження зменшиться.

По-друге, стратегічні плани урядовців будуть логічно поєднані із бюджетними ресурсами. Наприклад, освітня чи медична реформа потребують ретельного перегляду чинних бюджетних програм та встановлення чітких пріоритетів. І в бюджет мають закласти відповідні ресурси як людські, так і фінансові.

По-третє, зросте прозорість бюджетного процесу. Бюджетні програми нижчих рівнів отримають нарешті зв'язок із високорівневими цілями уряду. Пересічним платникам податків, у перспективі, буде легше зрозуміти, наскільки якісно уряд виконує свою роботу і яким коштом фінансуються ті чи інші державні послуги, якими вони користуються.

І, нарешті, трирічне планування дозволить державі інвестувати кошти у майбутнє, розширюючи можливості уряду перерозподіляти капітальні видатки більш ефективно.

Враховуючи те, що перехід до середньострокового бюджетування є частиною угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також передбачений активною програмою співпраці з МВФ та Стратегією реформування системи управління державними фінансами України на 2017-2020 рр., тому правомірно стверджувати, що це дозволить Україні забезпечити фінансові ресурси для реалізації стратегічних завдань уряду, покращити стійкість публічних фінансів та бюджетну дисципліну, підвищити передбачуваність та ефективність державних інвестицій. Все це разом має призвести врешті до кращих результатів бюджетної діяльності та вищої якості державних послуг для всіх громадян.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. Офіційний вісник України. 2010. № 59. Ст. 2047.
2. Піонтківська І. Бюджетний процес 2018 – що нового URL: https://biz.nv.ua/ukr/experts/piontkivska_i/bjudzhetnij-protses-2018-shcho-novogo-1872073.html (дата звернення: 21.01.2018).

Януш Богдан Богданович

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві бюджети як дієвий інструмент фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування займають чільне місце у наукових дослідженнях. Адже саме з місцевих бюджетів направляються кошти на фінансування закладів освіти, охорони здоров'я, спрямовуються на соціальний захист та соціальне забезпечення сім'ям з дітьми, ветеранам війни та праці, іншим незахищеним верствам населення, утримання будинків-інтернатів, притулків та ін. Також вагому роль вони відіграють у забезпеченні функціонування житлово-комунального господарства, закладів культури та спорту, засобів масової інформації, транспорту, дорожнього господарства тощо.

Дослідження сучасних наукових підходів до визначення категорії «доходи місцевих бюджетів» свідчить про те, що дане поняття як економічна категорія є багатоаспектним і трактується вченими по-різному.

Поняття «доходи місцевих бюджетів» розглядається вітчизняною науковою думкою з різних сторін, зокрема:

1) Сутність доходів місцевих бюджетів виражається через законодавчо визначений порядок їх формування у дослідженнях В. Кравченка, В. Опаріна, В. Малько, С. Кондратюк, Г. Коломієць.

В. Кравченко під доходами місцевих бюджетів розуміє кошти, які надходять до відповідних місцевих бюджетів у розмірах і порядку, встановлених законодавчо [1, с. 399].

В. Опарін, В. Малько, С. Кондратюк та Г. Коломієць трактують поняття «доходи місцевих бюджетів» як доходи до яких відносять усі надходження відповідного бюджету на безповоротній основі у вигляді податкових і неподаткових платежів, доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів і доходів державних цільових фондів, включених до бюджету, справляння яких передбачене законодавством України (включаючи трансфери, дарунки, гранти) [2, с. 107]

2) Характерною ознакою доходів місцевих бюджетів є те, що основна увага акцентується на організаційних формах залучення коштів до місцевих бюджетів у працях О. Кириленко, С. Савчук.

О. Кириленко зазначає, що «доходи місцевих бюджетів» це доходи, що складаються із власних і закріплених надходжень, перелік яких визначений на тривалу перспективу, що повинно створити необхідні передумови для здійснення перспективного планування [3, с. 78]. Надходження власних доходів не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам, що забезпечує безпосередню зацікавленість органів місцевого самоврядування у нарощуванні дохідної бази. Водночас обсяги закріплених доходів місцевих бюджетів впливають на розміри бюджетних трансфертів, які надаються місцевим бюджетам з Державного бюджету України і є основою для визначення податкової спроможності території.

С. Савчук «доходи місцевих бюджетів» розглядає як доходи, що формуються в результаті акумуляції та наповнення власних і закріплених коштів, а також трансфертів, грантів та запозичень [4, с. 88].

3) О. Василик і К. Павлюк роблять наголос на матеріальному втіленні даної економічної категорії і зазначають, що «доходи місцевих бюджетів» це грошові фонди, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій [5, с. 176].

4) Ю. Пасічник акцентує увагу не лише на економічному змісті, а і на меті формування доходів місцевих бюджетів та напрямках їх використання тим самим даючи наступне визначення «доходів місцевих бюджетів» як сфера економічних відносин суспільства, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів регіонального рівня і використовується місцевими органами для

забезпечення поточних і перспективних завдань розвитку регіону» [6, с. 360].

5) М. Кульчицький розглядає доходи місцевих бюджетів з позицій фінансово залежного інституту в перерозподілі фінансових ресурсів як надходження, які великою мірою залежить від перерозподілу фінансових ресурсів через державний бюджет, а, відповідно, обмежуються й видатки. Він стверджує, що поки зберігатиметься така ситуація, місцеві фінанси залишатимуться слабкими, не забезпечуватимуть виконання покладених на місцеві органи влади функцій [7, с.102].

6) С. Юрій із співавторами, відразу починають розкривати склад доходів місцевих бюджетів та джерела їх формування, не акцентуючи увагу на самому понятті, зокрема доходи місцевих бюджетів вони поділяють на доходи, які формуються внаслідок дій і рішень, прийнятих органами місцевого самоврядування та доходи, які на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному розмірі або у визначеній єдиній для усіх бюджетів частині [8].

7) В. Базидевич робить наголос на фондовому втіленні даної економічної категорії На його думку, доходи централізованих фондів держави та органів місцевого самоврядування відображаються у грошових відносинах, як грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами у процесі вилучення й акумуляції частини вартості валового внутрішнього продукту в загальнодержавному та місцевих фондах з метою їхнього подальшого використання, тобто для здійснення державою й органами місцевого самоврядування своїх функцій [9, с. 51].

На нашу думку, доходи місцевих бюджетів доцільно розглядати з одного боку як фонди фінансових ресурсів, які забезпечують самодостатність та фінансову стійкість місцевих бюджетів, що є пріоритетним завданням реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів, а з іншого – сферу економічних відносин територіальної громади, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів місцевого рівня.

Література:

1. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. 487 с.
2. Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я. Бюджетна система: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2004. 206 с.
3. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навч. посіб. Тернопіль: Астон, 2004. 140 с.
4. Савчук С. В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об'єкта бюджетного планування. Наука й економіка. 2012. № 1. С. 81-88.

5. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
6. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 495 с.
7. Кульчицький М.І. Місцеві бюджети і механізм їх формування. Фінанси України. 2001. №9. С. 98–104.
8. Юрій С. І. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
9. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: навч . посіб. /заг. ред. В . Д. Базилевича. К .: Атіка, 2002. 368 с.

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

**Збірник матеріалів Четвертої заочно-дистанційної наукової
конференції студентів і молодих вчених**

м. Тернопіль, 23-25 січня 2018 р.

Підписано до друку 23.01.2018.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.
Умов.-друк. арк. 4,65. Обл.-вид. арк 4,56.
Тираж 100 примірників. Замовлення № 01/18/2-21.

Виготувач:
ФОП Осадца Ю.В
м. Тернопіль, вул. Винниченка, 9/7
тел. (0352) 40-08-12 (0352) 40-00-63, (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*